

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Pavel Přibáň

Sámové v Norsku, Švédsku, Finsku a Rusku

(analýza politického vývoje a sámské samosprávy)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto seminární práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 31. března 2010

Obsah

Úvod	- 5 -
1. Sámové.....	- 9 -
1.1. Názvosloví – původ jména národa	- 9 -
1.2. Sámské obyvatelstvo.....	- 10 -
1.3. Území	- 10 -
1.4. Historie.....	- 11 -
2. Politický vývoj Sámů.....	- 13 -
2.1. Povstání v Kautokeinu.....	- 13 -
2.2. Norvegizace a první sámské organizace.....	- 14 -
2.3. Druhá světová válka a její následky pro Sámy	- 16 -
2.4. Sámská Rada	- 17 -
2.5. Případ Alta.....	- 18 -
3. Sámská samospráva	- 21 -
3.1. Sámský parlament ve Finsku	- 21 -
3.1.1. Finský zákon	- 22 -
3.1.1.1. Obecná ustanovení.....	- 22 -
3.1.1.2. Průběh a způsob voleb.....	- 23 -
3.1.2. Sámský parlament ve Finsku dnes	- 24 -
3.2. Sámský parlament ve Švédsku	- 25 -
3.2.1. Švédský zákon	- 26 -
3.2.1.1. Obecná ustanovení.....	- 26 -
3.2.1.2. Průběh a způsob voleb.....	- 27 -
3.2.2. Sámský parlament ve Švédsku dnes	- 28 -
3.3. Sámský parlament v Norsku.....	- 30 -
3.3.1. Vznik Sámského Parlamentu.....	- 30 -
3.3.2. Norský zákon	- 31 -
3.3.2.1. Obecná ustanovení.....	- 31 -
3.3.2.2. Jazyková práva.....	- 33 -
3.3.2.3. Průběh a způsob voleb.....	- 33 -
3.3.3. Sámský parlament v Norsku v dnešní podobě.....	- 35 -

3.4. Sámové v Rusku	- 37 -
Závěr.....	- 40 -
Anotace	- 43 -
Prameny a literatura	- 44 -
Prameny	- 44 -
Literatura.....	- 45 -

Úvod

Problematika původních či domorodých obyvatel¹ se často spojuje se situací severoamerických Indiánů či Aboriginů v Austrálii. Tyto národy či skupiny obyvatel zcela jistě trpěli pod tlakem kolonistů z Evropy a právem se o těchto skupinách mluví často i dnes. Evropané totiž nemají příliš čisté svědomí v souvislosti se způsobem, jakým se s původním obyvatelstvem nově kolonizovaných území vypořádali. Nicméně se již tolik nezkoumá, jak se Evropané zachovali k původním obyvatelům okrajových částí svého vlastního světadílu.

Sámové (etymologicky hanlivé, ale známější označení je Laponci) jsou totiž jediným dnešním národem na území Evropy se statutem původních obyvatel. Pro pochopení tohoto tvrzení je nutné si uvědomit, že by se takto dalo mluvit o Keltech u nás, kdyby nebyli už před mnoha staletími zcela asimilováni. Sámové si tedy bez pochyb zaslouží speciální přístup, což se však bohužel začíná naplňovat až dnes. Ještě v nedávné době, kterou velká část dnes žijících Sámů stále pamatuje, se většinová společnost snažila tuto odlišnou skupinu obyvatel Evropy zcela asimilovat. Účinek těchto snah byl však opačný a Sámové dnes patří v celosvětovém měřítku k původním národům s největšími politickými právy. Sledování jejich vývoje je velmi poučné a přináší informace, které lze použít při řešení obdobných problémů v různých částech světa. Sámové, dříve jen národ pastevců sobů či příležitostných rybářů, se totiž dokázali vyvinout v plně moderní národ 21. století, kterému přitom silně záleží na uchování tradičních hodnot a je za ně také ochoten neúnavně bojovat.

Cílem této práce je popsat průběh politického vývoje Sámů, hlavně pak v Norsku, Švédsku a Finsku s důrazem kladeným na jejich dnešní situaci. Situací ruských Sámů se tato práce zabývá jen okrajově, neboť tato problematika není v západním světě stále ještě příliš prostudována a i samotnému politickému vývoji Sámů na daném území nebylo dáno v historii mnoho prostoru.

¹ Za původní obyvatele lze označovat ty skupiny lidí, jejichž přímí předci žili na daném území ještě před začátkem formování hranic prvních států.

Vedlejším cílem této práce je pak zjistit, jestli různá velikost menšiny v daných státech znamená různá politická práva, respektive jestli je pravdivé tvrzení, že čím víc Sámů v daném státu žije, tím větší budou mít práva. Toto tvrzení se budu snažit dokázat na příkladech tří sámských parlamentů a jejich pravomocí. Tato práce má také ambice obecně seznámit zájemce s jediným původním národem na území Evropy, načrtnout významné okamžiky jejich nedávné historie a seznámit s jejich dnešním politickým životem. Práce si neklade za cíl zpracování tématu do všech podrobností, neboť se jedná o téma poměrně rozsáhlé. Spíše by mohla být považována za úvod k ostatním konkrétnějším studiím.

Téma jsem si vybral proto, že je dle mého názoru v celoevropském kontextu poměrně zanedbáváno a v České republice se tomuto tématu politologie nevěnuje vůbec. Chtěl bych tedy touto cestou povědomí o Sámech rozšířit. Myslím, že nám přístup severských zemí k politice menšin může napovědět, jak se chovat v případě problémů s menšinami u nás. Severské země dokázaly, že lze klidnou cestou vyhovět všem zainteresovaným skupinám a že právě tato cesta vede k rozvoji jednotlivých kultur. Nelze samozřejmě severskou politiku beze zbytku aplikovat i u nás, ale lze se z ní poučit a některé její prvky využít.

V práci vycházím z empiricko-analytického přístupu a využívám metod deskripce, syntézy a analýzy. Používám také metody komparace při srovnávání jednotlivých parlamentů a jejich politické moci. Části práce jsou založeny na zpracování konkrétních zákonů, které určují míru politických práv Sámů, především pak Ústav jednotlivých zemí a zákonů, vydaných primárně z důvodu vytyčení pravomocí jednotlivých sámských parlamentů.

Práce je rozdělena do tří kapitol, přičemž první kapitola se snaží podat obecné informace o Sámech jako takových a ve stručnosti také o jejich historii. Důraz je kladen především na poměrně komplikované názvosloví a jeho vývoj, dále pak na charakteristiku Sámů jako obyvatelstva (jejich počet a rozmístění).

Druhá kapitola se věnuje politickému vývoji Sámů do založení prvních parlamentů. Důraz je kladen na Sámy norské, kterých je na daném území nejvíce a jejichž aktivity ovlivňovaly tamní vývoj nejrazantněji. Kapitola se zabývá hlavně povstáním v Kautokeinu, které bylo první snahou o řešení sámské situace v regionu a reakcí na probíhající norvegizaci. Dalším velmi

důležitým bodem jsou sámské aktivity spojené s budováním přehrad na řece Altě, které měly za následek začátek řešení sámské problematiky. Kapitola sleduje také vývoj zakládání organizací sdružujících Sámy, a to jak státních, tak i mezinárodních.

Třetí kapitola se věnuje sámské samosprávě na územích jednotlivých států a je rozdělena do čtyř částí. V prvních třech jsou popisovány a srovnávány sámské parlamenty v Norsku, Švédsku a Finsku. Vzhledem k výše uvedeným argumentům je i zde větší prostor věnován Sámskému parlamentu Norska. Tyto části jsou dále děleny na podkapitoly, které se věnují vzniku jednotlivých parlamentů a zákonům, ustavujícím a ovlivňujícím jejich jednání. V neposlední řadě je pak věnován prostor systému voleb do těchto politických těles a jejich dnešnímu stavu. Čtvrtá část kapitoly se ve stručnosti věnuje postavení Sámů v Rusku. Díky omezeným zdrojům se jedná spíše jen o doplňující podkapitolu, která ukazuje, že ne všude se Sámům podařilo vyvinout v moderní společnost se silnou podporou státu.

Množství a dostupnost literatury byly zásadními problémy při tvorbě této práce. Z českých zdrojů byla použita kniha *Dějiny Norska*,² která poměrně obšírně popisuje Norsko a jeho historii, ale Sámům se věnuje jen na necelých třech stranách. Další knihou byla publikace *Sámové – jazyk, literatura a společnost*,³ která je jedinou literaturou vydanou na našem území, která se týká jen Sámů. Politická témata jsou však v této knize vnímána spíše jen jako okrajová, nejvíce místa je věnováno sámské mytologii, rozboru sámštiny a některým prvkům sámské moderní společnosti. Více literatury se věnuje jen sámským pohádkám a legendám. V České republice je všeobecné povědomí o Sámech nejčastěji rozšiřováno turistickými průvodci či vydanými cestopisy. O politickém vývoji se na našem území, kromě lehkých zmínek ve výše uvedené literatuře, nepíše.

Zásadním zdrojem pro tuto práci se staly zahraniční zdroje, především pak analýza s názvem *Saami Parliamentary Co-Operation*.⁴ Tato publikace

² HROCH, Miroslav – KADEČKOVÁ, Helena – BAKKE, Elisabeth: *Dějiny Norska*. Praha 2005, Lidové noviny, 340 s.

³ POKORNÁ, Michaela: *Volba kmotrů v multietnickém Storfjordu v kontextu norské menšinové politiky 1859-190*. In: MERVART, Pavel (ed.): *Sámové – jazyk, literatura a společnost*. Červený Kostelec 2009, 413 s.

⁴ HENRIKSEN, John B.: *Saami Parliamentary Co-operation*. Kodaň 1999, Nordic Sámi Institute, 100 s.

byla napsána sámským právníkem Johnem B. Henriksenem na žádost sámských parlamentů Švédska, Finska a Norska. Velká část knihy se věnuje popisování jednotlivých parlamentů a jejich pravomocí, stejně tak obecně Sámům jako národu. Byla také jakýmsi odrazovým můstkem k dalším zdrojům a pramenům. Dalším neméně důležitým zdrojem byla publikace *The Saami and the National Parliaments – Channels for Political Influence*,⁵ od uznávané norské výzkumnice, zabývající se problematikou Sámů, Evou Josefsen. Tato publikace byla napsána pro významnou norskou organizaci Gáldu Čála, zabývající se právy původních obyvatel. Většina publikací této organizace bohužel vychází jen v sámštině či norštině.

Dalším zdrojem informací byly oficiální internetové stránky jednotlivých parlamentů a statistických úřadů severských států. Pro potřebnou analýzu jednotlivých zákonů či Ústav byly využity jejich volně dostupné verze přeložené do angličtiny. Jednotlivé jazyky byly základním úskalím při sběru informací na jednotlivých internetových stránkách. Angličtina totiž byla často až jako třetí či čtvrtý jazyk, po různých druzích sámštiny a dalšího národního jazyka. Nežřídká anglická verze stránek úplně chyběla. Například stránky norského Sámského parlamentu nemají oficiální anglickou verzi vůbec.

Většina atypických pojmů, které jsou v práci uváděny, je přeložena z angličtiny či norštiny, potažmo švédštiny. Jediným problematičtějším výrazem je již samotné jméno národa, tedy Sámů. V angličtině je používán výraz Saami, v sámštině a severských jazycích pak Sámi (včetně diakritiky, v sámštině se používá i č, š, í a jiné). Množné číslo je do češtiny přeložitelné lehce – tedy Sámové (v některých případech se používá Sámiové). Složitější je překlad jednotného čísla, kdy v sámštině je stejné, jako v množném čísle, tedy Sámi. České publikace se jednotnému číslu zpravidla vyhýbají, občas pak použijí stejného výrazu, jako v sámštině, tedy Sámi (tedy jeden Sámi, dva Sámové atd.). V práci používané pojmy jsou, kromě výše uvedených, většinou všeobecně známé, není cílem této práce teoreticky je rozebírat, jako například co to je proporční volební systém či jak lze přesně definovat metodu rozdělování mandátů pomocí řady dělitelů modifikovaného Sainte-Laguë.

⁵ JOSEFSEN, Eva: *The Saami and the National Parliaments – Channels for Political Influence*. Gáldu Čála, 2007, č. 2, 30 s.

1. Sámové

1.1. Názvosloví – původ jména národa

Sámové jsou národ, který obývá území čtyř států: Finska, Švédska, Norska a Ruska. V našich krajích jsou známi spíše jako Laponci, jejich země poté pod souhrnným názvem Laponsko. Označení Laponci, v originále Lappi, je však spíše hanlivé a ukazuje na jejich nižší postavení ve společnosti. Sámové se totiž dříve oblékali do oblečení, které bylo sešité z kůží a vypadalo jako kusy hadrů pospojované dohromady, odtud se vzalo pojmenování Lappi, z němčiny přeložitelné jako hadřík.⁶ Jméno země, Laponsko, tedy logicky vychází z tohoto hanlivého označení, samotní Sámové jej nazývají Sápmi. V odborné literatuře se ovšem stále mnohem častěji setkáme se starým označením, v této práci proto bude použito označení Laponsko. Tento název se uchytil po celé Evropě a v mnoha státech je užíván dodnes, i když samozřejmě ztratil ponižující význam. Sámové navzájem se tak ovšem nikdy nenazvou.

Jedním ze starých pojmenování pro Sámy je Finns, podle tohoto názvu je také pojmenována norská provincie Finnmarka, z velké části obývána právě Sámy.⁷ Toto označení pravděpodobně souvisí se starořímskými výzkumy severní Evropy, o čemž svědčí konkrétní pasáže z díla římského senátora a historika Gaia Cornelia Tacita, které nese název *Germania*⁸. Tacitus se o Sámech vyjadřuje jako o neuvěřitelně houževnatém národě, který žije velmi primitivním způsobem života. Doslova píše, že: „*Fenniané žijí v příšerné chudobě, trpící nedostatkem zbraní, koní a domovů. Jejich jídlom jsou obyčejné rostliny, jejich oblečení tvoří kůže a jejich postelí je sama země. Jedinou nadějí vkládají v šípy, které pro nedostatek železa vybavili kostěnými špicemi*“⁹. Právě výraz Fenniané, který použil Tacitus již v prvním století našeho letopočtu, je pravděpodobně předchůdcem pojmenování Finns. Již v roce 555 našeho letopočtu pak řecký historik Procopius používá výrazu

⁶ I v dnešní době se německy hadr řekne der Lappen, stejně tak jako Laponci.

⁷ ANDERSON, Myrdene – BEACH, Hugh: *Saami - Encyclopedia of World Cultures*. 1996. Dostupné na: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3458000698.html#>, (10. 3. 2010).

⁸ V originále pak *De Origine et situ Germanorum*.

⁹ TACITUS, Gaius Cornelius: *Germania*. Přeloženo Thomasem Gordonem. Dostupné na <http://www.fordham.edu/halsall/basis/tacitus-germanygord.html>. (10. 3. 2010).

skridfinns. Základem pro toto označení je fakt, že Sámové jako první začali používat lyží (skrid=ski), poprvé se pak objevuje již výše zmíněný výraz Finns.

V pozdějších dobách se poprvé setkáváme s novodobým výrazem Lapps, konkrétně v díle Lapponia, kterou napsal učenec Johannes Schefferus, původem z Německa, působící však ve Stockholmu a Uppsale. Toto dílo bylo dosud největší vydanou publikací zabývající se národem Sámů.

1.2.Sámské obyvatelstvo

Jak již bylo zmíněno výše, v dnešní době Sámové žijí na území států Norska, Finska, Ruska a Švédska. Přesný počet příslušníků tohoto národa však není přesně znám. Za posledních několik desítek let totiž neproběhlo žádné sčítání, které by tato čísla určila. Stejně tak je již v některých případech těžké určit, kdo se k tomuto národu řadí a kdo ne. Celkový počet Sámů je nicméně odhadován na 65 000 – 75 000. Nejvíce Sámů pak žije na území Norského království, asi 40 000 – 45 000. Dále ve Švédském království, zhruba 17 000 – 20 000. Ve Finsku je počet Sámů udáván kolem 5 000 – 6 500. V Ruské Federaci je tento počet nejmenší, zhruba 2 000. Ve většině území těchto států jsou Sámové menšinou, výjimky pak tvoří města Kautokeino a Karašjok v Norsku a Utsjok ve Finsku.¹⁰

1.3.Území

Sledované území se nachází v nejsevernější části Evropy. V Norsku a Švédsku žijí Sámové nejvíce od 62° severní šířky, tedy asi již 250 kilometrů severně od Osla, respektive 300 kilometrů na sever od Stockholmu. Ve Finsku se pak největší hustota sámského osídlení objevuje od 66° severní šířky, tedy zhruba 650 kilometrů na sever od Helsinek. V Rusku obývají především poloostrov Kola, který se nachází severně od 67° severní šířky. Toto území je se svou rozlohou zhruba 380 000 km² takřka pětkrát větší než Česká republika, dohromady zde žije více než 2 000 000 obyvatel. Největším městem Laponska je ruský Murmansk (v sámštině Murmanska) s více než 300 000 obyvateli.¹¹

¹⁰ JOSEFSEN, Eva: *The Saami and the National Parliaments – Channels for Political Influence*. Gáldu Čála, 2007, č. 2, s. 8.

¹¹ MINISTRY OF AGRICULTURE OF SWEDEN: *The Sami - an indigenous people of Sweden*. Västerås 2009, s. 5. Dostupné na: <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/03/97/05/6dcc5f9c.pdf>, (10. 3. 2010).

1.4.Historie

O původu Sámů toho příliš známo není. Podle testů DNA se jedná o potomky kočovníků z Mongolska s výraznými vlivy germánských genů. Není však vůbec sporu, že právě Sámové jsou na území Skandinávie nejdále. O římských pramenech jsme se již zmínili. Několik dalších historiků se v následujících stoletích zmiňovalo o podivných lidech na severu, kteří na dřevěných prknech jezdí po sněhu a chovají stáda sobů. Pro tehdejší Evropu bylo fascinující, že ne příliš daleko od civilizovaného jihu Švédska žil národ, který ještě do určité míry uctíval stará božstva a používal starodávnou magii.¹² Tato informace však nebyla úplně přesná, neboť na území Laponska se začaly stavět první kostely už ve dvanáctém století. Sámové se sice stali velmi důslednými věřícími, stále v nich však zůstával velký strach z pohanských bohů, proto se pravděpodobně snažili udržet některé rituály, aby tyto bohy nerozhněvali. Pro účel těchto rituálů se stále zachovával post šamana, který s pomocí tradičního bubínku prosil božstva o pomoc při starostech se stádem a podobně.

V 18. století se začaly o Laponsko vážněji zajímat okolní státy. Již dříve sice docházelo na daném území k vybírání daní, ale neexistovala žádná pevná hranice. Ne zřídka se tedy stávalo, že do jedné *siidy* (sámské vesnice) přišli vybrat peníze výběrčí daní z různých států. Pomalu se tedy začala upevňovat podoba hranic. Norsko (v té době pod Dánskou korunou) se roku 1751 dohodlo se Švédskem na pevné hranici, k dohodě s Ruskem však došlo až roku 1826.¹³ Postupem času také docházelo k osidlování Laponska kolonisty, což mělo za následek občasné třenice mezi různými národy. Kromě Sámů totiž na severu žila ještě početná skupina Kvenů, kteří pocházeli z Finska.¹⁴ Ještě v polovině 19. století byli považováni Sámové za obyčejné obyvatele Skandinávie, stejně jako Kvenové, Finové, Švédové či Norové. Se vzrůstající vlnou nacionalismu a sociálního darwinismu však přestaly být Sámové rovni

¹² University Library of Tromsø: *The Northern Lights Routes – Johannes Schefferus*. Dostupné na <http://www.ub.uit.no/northernlights/eng/schefferus.htm> (10. 3. 2010).

¹³ HELANDER, Elina: *The Sami of Norway*. Dostupné na: http://www.reisenett.no/norway/facts/culture_science/sami.html (10. 3. 2010).

¹⁴ V dnešní době se jejich počet odhaduje na o něco málo vyšší, než 10 000.

majoritním skupinám v regionu. Vzhledem k viditelným mongoloidním rysům se často stávali terčem posměchu a útoků. Ve většinové společnosti začal převládat názor, že Sámové jsou národem, který je ve Skandinávii nepůvodní a měl by se tedy asimilovat.¹⁵ Vznikl tak paradox, určitě v dějinách neojedinělý, kdy národy, které osídlily Laponsko až jako úplně poslední (Norové, Švédové, Rusové či Finové), začaly původní obyvatele utiskovat a perzekuovat za jejich „cizí“ původ. Přitom v předcházejících staletích byli Sámové vnímáni jako „nejstarší v zemi“, s čímž souviselo i výhradní právo na přírodní zdroje pocházející z jejich území.¹⁶

¹⁵ KvenInfo – About the Kvens in Northern Norway. Dostupné na: <http://home.online.no/~solhanse/kvhist1.htm> (10. 3. 2010).

¹⁶ POKORNÁ, Michaela: *Volba kmotrů v multietnickém Storfjordu v kontextu norské menšinové politiky 1859-190*. In: MERVART, Pavel (ed.): *Sámové – jazyk, literatura a společnost*. Červený Kostelec 2009, s. 288.

2. Politický vývoj Sámů

2.1. Povstání v Kautokeinu

Vzhledem k tomu, že Sámové byli považováni dlouhá staletí za domorodé obyvatele severních končin Evropy, neobjevovaly se snahy o rozlišení mezi nimi a ostatními národy ani v politické sféře. Sámové měli stejná práva jako Norové, Švédové, Finové či Rusové. Vzhledem k tomu, že toto období trvalo zhruba do poloviny 19. století, nedá se o výrazných právech příliš mluvit. Měli však svá zastoupení v oblastních radách a mohli být voleni do čela měst. Stejně tak sámština byla přirozeným jazykem jejich prostředí. Většinou nedocházelo ke snaze tuto kulturní menšinu potlačovat, ba právě naopak. Učitelé či pastoři, přicházející do Laponska z civilizovanějších částí jednotlivých zemí, se často učili sámsky, aby mohli kázat či učit co nejsrozumitelněji. Nemůžeme tedy tvrdit, že by Sámové byli do poloviny 19. století nějak organizovaně utlačováni. Se vzrůstajícím nacionalismem jednotlivých států však začala vznikat potřeba Sámů se nějakým způsobem vymezovat, pokud nechtěli jako kultura zaniknout.

Jedním z prvních takovýchto vymezení byla takzvaná Rebelie v Kautokeinu¹⁷ z roku 1852. Důležitou roli v tomto povstání sehrál Aslak Hætta, jenž byl hlavou Sámů v okolí Kautokeina. Rebelie byla silně křesťansky založená, inspirovala se kázáními Larse Leviho Læstadius, který byl švédským luteránským knězem se sámskými kořeny.¹⁸ Sámové odmítali a bojkotovali prodejce z Kautokeina, který je dříve skrz obchod s alkoholem ovládal. Obchod byl vypálen a obchodník zabit. Společně s ním byl však zabit i místní lensman¹⁹, který se snažil obchod bránit. Povstalci následně zaútočili i na kostel, ve kterém jim byly dříve vštěpovány protilæstadiuské myšlenky. Norské úřady rozhodly o popravě pěti osob, vykonány byly však popravy jen dvě. Jeden z popravených byl právě vůdce Aslak Hætta. Jedenáct dalších bylo odsouzeno na doživotí (dva z nich zemřeli ve vězení, zbytek byl po zhruba

¹⁷ Kautokeino je dnes jedno ze správních středisek Sámů v Norsku. Sídlí zde například Sámi Univerzity College či části Sámského parlamentu.

¹⁸ University Library of Tromsø: *The Northern Lights Routes – Laestadius*. Dostupné na <http://www.ub.uit.no/northernlights/eng/laestadius.htm> (10. 3. 2010).

¹⁹ Obdoba šerifa či policejního náčelníka.

dvaceti letech propuštěn).²⁰ Tato rebelie byla jediným dochovaným konfliktem mezi Sámy a Norskem, ve kterém by došlo ke ztrátám na životech. Jednalo se tedy také o první příznaky budoucího utlačování Sámů.²¹ Nicméně dále zjistíme, že se norsko-sámské vztahy, především ve smíšených oblastech, mohly vyvíjet i jinak.

2.2. Norvegizace a první sámské organizace

V následujících letech začalo docházet k výrazné snaze států o začlenění sámské kulturní menšiny do okolních majorit. Byla zakazována výuka sámštiny, na úřadech byl vždy jen jeden oficiální jazyk a používání sámštiny obecně bylo výrazně omezováno. Obecně se oficiální norská menšinová politika, tedy nerovný vztah mezi státem a Sámy nazývá norvegizace. Právě v tomto období, které bylo ukončeno až s druhou světovou válkou, se Sámové potýkali s největšími pokusy o vlastní asimilaci v dějinách. Nejednalo se ovšem o etnickou čistku, ale spíše o přesvědčení, že Sámům bude mnohem lépe, když se z nich stanou Norové. V roce 1902 byl dokonce ustaven zákon, který ukládal, že ve Finnmarce mohou koupit půdu jen ti, kteří mají norské jméno a ovládají norštinu. Toto opatření bylo zrušeno až v roce 1965.²²

Sámové se samozřejmě i v období útlaku snažili normálně existovat. Stejně jako jejich předkové chovali stáda sobů, přesouvali se s nimi po celém Laponsku a snažili se vyhýbat usazování se ve větších městech, kde by nad nimi měla norská administrativa příliš výraznou kontrolu. Samozřejmě se ovšem zcela nevyhnuli tlaku ze strany státu a ne všichni zůstali typickými Sámy.

O sámském vnitřním životě v 19. století mnoho konkrétních informací není. Existují jen ojedinělé zdroje, které si tohoto tématu všímají jen okrajově, sledujíc přitom poněkud jiný, v tomto případě sociolingvistický zájem.²³

²⁰ BROX, Johan: *Kautokeino-opprøret: Kautokeino 1852*. In Dag og Tid. č. 16, 17. dubna 1997. Dostupné na: <http://www.dagotid.no/arkiv/1997/16/kauto1.html> (10. 3. 2010).

²¹ Comments and special essay: Native revolts and wars. In: Sami history. Dostupné na: <http://boreale.konto.itv.se/kautoesne.html> (10. 3. 2010).

²² HROCH, Miroslav – KADEČKOVÁ, Helena – BAKKE, Elisabeth: *Dějiny Norska*. Praha 2005, Lidové noviny, s. 251.

²³ POKORNÁ, Michaela: *Volba kmotrů v multietnickém Storfjordu v kontextu norské menšinové politiky 1859-190*. In: MERVART, Pavel (ed.): *Sámové – jazyk, literatura a společnost*. Červený Kostelec 2009, s. 283-312.

V citovaném zdroji jde o významnou roli kmotrů v náboženském a rodinném životě Sámů. Zajímavé je, že přes značnou oficiální norskou snahu o asimilaci Sámů se v situaci multietnické oblasti při volbě kmotrů nacionalistické tendence na obou stranách objevují méně, než by se dalo předpokládat. Znamená to, že ekonomicky a sociálně vyspělá norská rodina může volit za kmotra svých dětí Sáma z nižší společenské vrstvy a naopak.²⁴ V této souvislosti potom ani nepřekvapí, že i v době silné norvegizace Sámů přibývá smíšených sámsko-norských rodin. Přibývá také případů, kdy sice kmotrem v sámské rodině je zvolen Nor, který ovšem svou etnickou příslušnost získal nově, neboť se původně hlásil k Sámům.

O sámských samosprávných tendencích rovněž mnoho informací není. Pro ilustraci prvním Sámem, kterému se podařilo dostat do Stortingu,²⁵ byl v roce 1906 Isak Saba, který kandidoval za socialistickou stranu ve východní Finnmarce.²⁶ I přes to, že vedl výrazný politický život, ve kterém se snažil bránit práva Sámů, nezastupoval sámský národ, ale politickou stranu. Vzhledem k tomu, že byl ve Stortingu jediným zástupcem svého národa, nelze se divit tomu, že se mu nepodařilo právě probíhající norvegizaci ani zpomalit.²⁷ Isak Saba je také autorem hymny, která je později ukotvena v sámských zákonech.²⁸ Politické organizace a aktivizaci Sámů, jakož i jejich snahu o kontakt napříč různými domovskými státy, sledujeme až na konci druhého desetiletí 20. století. První mezinárodní setkání Sámů se uskutečnilo šestého února 1917 v Trondheimu na území Norska. Zúčastnili se ho zástupci Sámů z Norska a Švédska, kteří měli za cíl se domluvit na pokračujících aktivitách vedoucích k založení prvních sámských politických stran na území těchto dvou států. Vzhledem k tomu, že v této době bylo Finsko součástí Ruska, nelze se divit faktu, že se zástupci finských Sámů této konference nezúčastnili. Během několika následujících let se podařilo v obou zemích zaštitit několik dalších kongresů, zabývajících se sámskou budoucností v oblasti politiky. Ty však

²⁴ Tamtéž, s. 300.

²⁵ Norský parlament sídlící v Oslu.

²⁶ Isak Saba Senteret: *Isak Saba*. Dostupné na: <http://www.isaksaba.no/om-isak-saba.30903.no.html> (10. 3. 2010).

²⁷ JOSEFSEN, Eva: *The Saami and the national parliaments – Channels for political influence*. In: Gáldu Čála. 2007, č. 2, s. 16. Dostupné na: http://www.galdu.org/govat/doc/national_parliaments.pdf (10. 3. 2010).

²⁸ Text sámské hymny dostupný na: <http://www.saamicouncil.net/?deptid=2199&print=1> (10. 3. 2010).

nakonec nevedly k požadovaným cílům a několik setkání, která se v jednotlivých státech i na mezinárodní úrovni uskutečnila v několika následujících letech, nevedla k žádným konkrétním výsledkům.²⁹ Přes tyto dílčí neúspěchy má pro Sámy 6. únor 1917 velký význam a dnes se slaví jako Národní den Sámů.

2.3. Druhá světová válka a její následky pro Sámy

Během druhé světové války, kdy se Norsko stalo okupovanou zemí, byli největšími oběťmi právě Sámové. Německé jednotky totiž ve Finnmarce a okolních provinciích začali praktikovat takzvanou strategii spálené země. Naprostá většina obyvatelstva byla přesunuta na jih a většina měst a vesnic byla srovnána se zemí, aby se, v případě sovětského protiútoků, nestala kořistí postupujících jednotek. Nejednalo se o snahu o vyvraždění obyvatelstva, nicméně kdo se dobrovolně nepřihlásil k odsunu na jih, byl odsunut násilně, často pak zabit. Finnmarka byla během druhé světové války jedním z nejpostiženějších území v Evropě.³⁰

S koncem války bylo potřeba začít důkladněji řešit problematiku menšin a národního uvědomění. Po holocaustu vznikly velké obavy o budoucnost dalších menšin a politika vůči nim se začala hlavně v Evropě výrazně měnit. Prvním všeobecným krokem bylo přijetí Všeobecné deklarace lidských práv 10. prosince 1948 v Paříži.³¹ Důležitý je hned Článek 2: *„Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.“*³² I ve Skandinávii se po druhé světové válce změnilo myšlení. Proces norvegizace byl ukončen a pomalu se opět vracela tolerance k sámským menšinám. V roce 1950 byla přijata první jazyková norma spisovné sámštiny pro Norsko a Švédsko, první slabikář

²⁹ JERNSLETTEN, Regnor: *The Sami Movement in Norway: ideology and practice 1900-1940 (concluding chapter)*. Tromsø 1998, Senter for samiske studier. Dostupné na:

<http://www.sami.uit.no/girji/n06/roj9810en.html> (10.3.2010).

³⁰ Druhá světová válka-Velvyslanectví Norského království v Praze. Dostupné na:

http://www.noramb.cz/About_Norway/history/after1814/ww2/ (10. 3. 2010).

³¹ Official UN Universal Declaration of Human rights Home Page. Dostupné na:

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Introduction.aspx>. (10. 3. 2010).

³² Česká verze Všeobecné deklarace lidských práv. Dostupné na:

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=czc> (10. 3. 2010).

v sámštině vyšel o rok později. V roce 1959 se jazyk začal opět vracet do škol jako nepovinný a o deset let později se dokonce stal jazykem vyučovacím.³³

2.4. Sámská Rada

Sámové se pomalu začali rozvíjet i politicky. Po neúspěších z meziválečného období byl nastartován nový projekt s názvem Nordic Saami Council (Severská Rada Sámů). 18. srpna 1956 byla tato Rada založena jako dobrovolná nevládní organizace. Jejím cílem je, aby Sámové byli všeobecně vnímáni jako jeden národ, aby se jim dostávalo stejných práv jako ostatním občanům jednotlivých států a hlavně aby byla zachována a dále rozvíjena jejich ekonomická, kulturní, jazyková a sociální práva. Velký důraz byl a stále je kladen na mezinárodní úroveň vztahů mezi jednotlivými členy Rady, neboť nelze předpokládat, že by se bez této mezinárodní spolupráce dalo v jednotlivých státech dosáhnout výraznějších výsledků.³⁴

V roce 1976 došlo k zintenzivnění práce Rady na mezinárodním poli, a to díky vstupu do World Council of Indigenous Peoples (WCIP). Od roku 1989 má Sámská Rada dále poradní status v rámci Organizace spojených národů. Toto privilegium má pro Sámy ohromný význam, neboť v dnešní době má podobný status jen patnáct organizací původního obyvatelstva na celém světě. Díky tomu může Rada často na půdě OSN pomáhat i ostatnímu domorodému obyvatelstvu z celého světa, nejen Sámům.³⁵

V roce 1992, poté, co se stala členem Sámská organizace z Ruska, přejmenovala se Severská Sámská Rada jen na Sámskou Radu.³⁶ V dnešní době má Rada devět členských organizací. Dvě z Ruska: Saami Association of Kola Peninsula, Saami Association of Murmansk Region. Dále čtyři z Norska: Saami Reindeer Herders' Association of Norway, Norwegian Saami Association, The National Association of Saamiland, People's federation of the Saami. Dvě ze Švédska: Saami Association of Sweden, Boazoeaiggiid oktavuohhta. Poslední organizace je z Finska: Saami Association of Finland.³⁷ Tyto organizace zastupuje 15 členů (pět z Norska, čtyři ze Švédska a Finska,

³³ HROCH, M. – KADEČKOVÁ, H. – BAKKE, E.: *c. d.*, s. 252.

³⁴ Saami Council Official sites. Dostupné na: <http://www.saamicouncil.net/?deptid=1116>.

³⁵ HENRIKSEN, John B.: *Saami Parliamentary Co-operation*. Kodaň 1999, Nordic Sámi Institute, s. 27 – 28.

³⁶ V sámštině Sámiráđđi, v norštině Sámeráđet, v angličtině The Saami Council.

³⁷ Saami Council – memberorganisations. Dostupné na: <http://www.saamicouncil.net/?deptid=2181>, (10. 3. 2010).

dva z Ruska) a scházejí se jednou za čtyři roky ve Finském městě Ohcejohka/Utsjoki. Od založení sámských parlamentů v jednotlivých zemích však dochází k postupnému snižování důležitosti této organizace. Nelze samozřejmě mluvit o zbytečnosti, neboť stále je potřeba jednotného mezinárodního hlasu, který by zastupoval uvedené sámské organizace. Pravdou nicméně je, že pokud má dojít na mezinárodním poli k nějaké dohodě týkající se všech Sámů, setkávají se zpravidla hlavně předsedové jednotlivých sámských parlamentů.³⁸

2.5. Příklad Alta

V boji Sámů o větší politická práva či o rovnější zacházení se Případ Alta řadí na druhé místo hned za povstání v Kautokeinu. Alta je zhruba 170 kilometrů dlouhá řeka, která pramení nedaleko norskó-finských hranic a ústí do fjordu nedaleko města nesoucího jméno této řeky. Řeka leží zhruba uprostřed největší skandinávské pastviny. Byla zdrojem obživy pro místní Sámy (dalo se zde ulovit asi 30 000 kilogramů lososů za rok).³⁹ Počet sobů, kteří byli chováni kolem řeky, byl několik desítek tisíc a poskytoval obživu několika tisícům Sámů. Již v padesátých letech 20. století se Norský úřad pro energetiku rozhodl, že na řece vybuduje přehradu. Původní plány dosahovaly obrovských rozměrů. Měla být zatopena až polovina pasteveckého okolí, spolu s několika okolními řekami a vesnicemi. Z tohoto plánu však sešlo, norvegizace byla na ústupu a začalo se více dbát na práva Sámů, kteří v okolí řeky žijí.

Znovuobnovení sporu se dostalo ke slovu na konci let šedesátých, kdy mělo plánované umělé jezero zatopit sámskou osadu Máze. Došlo však k několika výrazným demonstracím v Altě a okolí, které upozornily celé Norsko na to, že v dané oblasti není jen pustina, ale že tam žijí lidé, kteří právě přírodu potřebují k tomu, aby se užívali. Na podporu těchto demonstrací se sjednotili sámské organizace spolu s environmentalisty a lovci lososů. Cílem těchto akcí bylo přesvědčit vládu a Storting, že přehrada přinese více škody než užítku. Nároky Sámů byly založeny na faktu, že tato země byla vždy pod jejich

³⁸ HENRIKSEN, J. B.: c. d., s. 27.

³⁹ PARMANN, Georg: *Alta: A Classic Confrontation*. *Ambio*, 10, 1981, č. 2/3, s. 152. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/4312663.pdf>, (10. 3. 2010).

kontrolou, měly by tedy být i vodní zdroje. Demonstrace byly skutečně masové a plány na vybudování přehrady se v roce 1973 opět odložily.⁴⁰

Na konci sedmdesátých let však opět přichází Norský úřad pro energetiku se svými, tentokrát ještě více redukovanými, plány. Storting v roce 1978 přijal rozpočet s financemi vyhrazenými na přehradu, zdálo se tedy, že stavbě již nic nemůže zabránit. Tento fakt byl však opět velmi negativně vnímán místním obyvatelstvem, což vedlo k oživení demonstrací. Začaly blokády stavby silnic k přehradě pomocí živých řetězů a podobně. Policie se samozřejmě snažila zamezit Sámům a ostatním demonstrantům v jejich aktivitách, které velmi výrazně stavbu přehrady brzdily, ale vyvarovali se jakémukoliv násilí. Z našeho prostředí se nám zdají demonstrace jako krátkodobé záležitosti, Sámové však dokázali blokovat vozidla mířící na stavbu rok a půl. Během té doby se několik Sámů vydalo do Osla, kde před Stortingem drželi více než týden hladovku, několik žen se dostalo do sídla vlády, odkud nechtěli odejít. Na tomto případu je rozhodně vidět rozhodnutí demonstrantů neustoupit. Akce, které se odehrávaly před Stortingem, měly za následek i to, že se o dění na severu, ve více než 1 300 kilometru vzdálené Altě, začalo zajímat velké množství lidí z jihu. K tábořícím Sámům se totiž začali přidávat i obyčejní obyvatelé Osla a okolí a za několik dní na trávníku před Stortingem sedělo takové množství lidí, které v Norsku nebylo vidět od oslav ukončení Druhé světové války. A to mělo za následek, že se policii nepodařilo hladovějící Sámy přinutit k odchodu.⁴¹

Norská vláda nicméně nepřestala plány na přehradu podporovat a i Nejvyšší norský soud jí dal za pravdu. O několik let později, se začala opravdu stavět, zasaženo však bylo jen několikakilometrové údolí řeky Alty a nebyl příliš narušen ráz okolní krajiny a i chov sobů nebyl nějak výrazně touto stavbou ovlivněn. Vesnice Máze, která měla být v původních plánech zcela zatopena, také přežila bez omezení. Přehrada samotná bylo dobudovaná v roce 1987.

Tato část sámských aktivit neměla za následek jen postavení menší přehrady, než se původně plánovalo, ale mnohem důležitější byla potřeba

⁴⁰ PARMANN, G.: c. d., s. 152-153.

⁴¹ SOMBY, Ande: *The Alta Case In Norway. A Story about how another Hydro-electric Dam Project was Forced through Norway*. Tromsø 1999, University of Tromsø, s. 4-5.

vyřešit otázku Sámů. Během konfliktu totiž komunikovaly se Stortingem tři sámské organizace: Norwegian Sami Association, The Sami Reindeer Herders' Association of Norway a norská část mezinárodní Sámské Rady. (Poznámka: názvy sámských organizací ponecháváme většinou v angličtině, tedy v jazyku informačního zdroje k této práci) Vláda v té době řešila problém, jak Sámy sjednotit, aby bylo jasné, která organizace má právo vyjednávat za všechny, kteří žijí v Norsku. Není tedy divu, že se v této době začaly objevovat snahy o vznik Sámského parlamentu v Norsku. Byly založeny dvě komise pro Sámskou problematiku a v roce 1987 byl přijat takzvaný Sámský zákon.⁴²

⁴² SOLBAKK, John T.: *The Sámi People: a Handbook*. Karasjok 2006, Gáldu Čála. Dostupné na: http://www.galdu.org/govat/doc/eng_all_fact_sheets.pdf, (10. 3. 2010).

3. Sámská samospráva

3.1. Sámský parlament ve Finsku

Norsko ovšem nebylo první zemí, ve které se začalo upozorňovat na nutnost větší samostatnosti Sámů. Prvním Sámským parlamentem byl už v roce 1972 ten finský. Prvních několik let to byl sice pouze zkušební provoz, nedocházelo tedy k žádnému výraznému schvalování nějakých významných aktivit, ale již v roce 1976 se sešla první řádná parlamentní schůze. Cílem parlamentu bylo uchovávat hodnoty původního obyvatelstva, které sice žije na území Finska, ale má odlišnou kulturu i jazyk. Představitelé komise, která byla ustavena ještě před založením parlamentu, se snažili přesvědčit vládu v Helsinkách, že Sámové potřebují svůj vlastní zákon (Act) a území s větší autonomií. Toho se nicméně dosáhnout nepodařilo, ale snaha měla alespoň za následek vytvoření Sámského parlamentu (Sameparlament) a ohraničení země, které se říká Sámská Domovina (Saami Homeland)⁴³. Tento parlament měl dvacet členů a byl volen na základě sčítání Sámů. Každý, kdo splňoval podmínky určené zákonem, mohl do tohoto parlamentu volit. Původní Sámský parlament neměl pravomoci vydávat rozhodnutí, mohl jen vydávat prohlášení a doporučení. Dále mohly být na půdě parlamentu vedeny diskuze týkající se sámské problematiky.⁴⁴

Také v Ústavě Finska je několik článků, které se týkají problematiky Sámů. Sekce 17 Kapitoly druhé dává na vědomí, že: „*Sámové, jako původní obyvatelstvo... má právo na zajišťování a rozvoj své kultury a jazyka...*“⁴⁵ Dále je v ústavě také zmíněn fakt, že: „*Ve svém původní zemi mají Sámové vlastní jazykovou a kulturní samosprávu...*“⁴⁶ V roce 1995 Eduskunta⁴⁷ přijal Sámský parlamentní zákon (dále jen Finský zákon), který vedl k založení parlamentu s většími pravomocemi a novým názvem: Sámediggi. Tento zákon udává veškeré potřebné informace pro zřízení parlamentu, určuje, kdo, jak a kdy

⁴³ Dle kapitoly první, sekce čtvrté Finského Sámského zákona, je do této oblasti zahrnut okres Enontekiö, Inari a Utsjoki a dále pak oblast sobích pastvin v Laponsku v Sodankylä.

⁴⁴ HENRIKSEN, J. B.: c. d.: s. 30.

⁴⁵ Volně přeloženo z anglické verze finské ústavy. Dostupné na: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>, (10. 3. 2010).

⁴⁶ Sekce 121 Kapitoly 11 ústavy Finska.

⁴⁷ Finský parlament.

může volit do Sámediggi, kdo může být zvolen a podobně. Parlament má 21 členů a čtyři náhradníky. Jsou voleni každé čtyři roky a sídlí ve městě Inari. Každá ze čtyř oblastí (Enontekiö, Inari, Sodankylä a Utsjoki) musí být zastoupena minimálně třemi poslanci a jedním náhradníkem. Scházejí se čtyřikrát až pětkrát do roka a jejich prací je zabývat se problematikou, která se Sámů dotýká v Domovině, hlavně pak kulturní a jazykovou. Na první schůzi pak volí prezidenta a jeho zástupce s tím, že prezident je jediná volená funkce v parlamentu, která je ze zákona na plný úvazek, ostatní poslanci a zástupci pracují na úvazek částečný. Prezident pak zastupuje všechny Sámy Finska navenek a to i v zahraničí.⁴⁸ Parlament je financován výhradně ze státních zdrojů, každoročně musí dle Zákona posílat na Ministerstvo spravedlnosti rozpočet. Finance, která má Sámediggi k dispozici, používá na provoz parlamentu, zaštiťuje kulturní akce a finančně vypomáhá v celém spektru tradičních sámských aktivit.⁴⁹

3.1.1. Finský zákon

3.1.1.1. Obecná ustanovení

Jak již bylo zmíněno výše, Finský zákon⁵⁰ je hlavní právní normou, určující pravomoci Sámediggi a upozorňující na postavení Sámů. V prvním článku celého textu je zdůrazněno, že: *„Sámové, jakožto původní obyvatelé, těží z jazykové a kulturní autonomie v Sámské Domovině, kterou poskytuje tento Zákon a ostatní zákony. Pro řešení úkolů, týkajících se kulturní autonomie, si Sámové zvolí svůj parlament.“* Dále Finský zákon upravuje, kdo vlastně je Sámi dle oficiálních stanovisek, a to v sekci tři první kapitoly: *„Pro potřeby tohoto Zákona je Sámi ten, který se sám za příslušníka tohoto národa považuje a zároveň za prvé on nebo jeho rodiče či alespoň prarodiče používají sámštinu jako první jazyk, a za druhé je potomkem někoho, kdo byl v zemském, daňovém nebo populačním registru označen za Horského, Lesního nebo Rybářského Laponce⁵¹ nebo za třetí, jeden z jeho rodičů volil*

⁴⁸ Sámediggi – Official sites. Dostupné na:

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_frontpage&Itemid=39, (10. 3. 2010).

⁴⁹ HENRIKSEN, J. B.: c. d.: s. 34-35.

⁵⁰ Citace ze Zákona v následujícím textu jsou neoficiálním překladem z angličtiny. Zákon je dostupný v angličtině na: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1995/en19950974.pdf>, (10. 3. 2010).

⁵¹ Označení používané při starších sčítáních lidu a při identifikaci jednotlivých větví Sámského národa na území Finska.

nebo mohl volit do Sámského parlamentu nebo do Sámské Delegace.“ Jedním z nejdůležitějších článků Finského zákona, který se výrazně odlišuje od podobných právních norem okolních států, je Článek první, Sekce deváté, Kapitoly druhé, který říká, že: *“každý úřad, jehož činnost nějakým dalekosáhlým způsobem ovlivní Sámy jako původní obyvatelstvo, bude tuto činnost konzultovat se Sámským parlamentem,....”* Zde tedy dochází ke změně, kdy Sámský parlament již není jen institucí zastřešující kulturní a jazyková práva, ale mohl by se stát rozhodčím v případě těžby nerostných surovin, kácení dřeva či jiného zásahu do dané oblasti. Lze tedy vidět, že i přes to, že ve Finsku žije jen velmi malé množství Sámů, není toto množství překážkou pro výraznou autonomii. Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry je tato autonomie využívána a jakou roli hraje fakt, že je Sámediggi podřízený finskému ministerstvu spravedlnosti. Někteří autoři tuto autonomii, vzhledem k byrokratické složitosti při jednáních mezi jednotlivými ministerstvy a parlamentem, zpochybňují.⁵²

3.1.1.2. Průběh a způsob voleb

Jak již bylo zmíněno výše, volby do Sámediggi se konají každé čtyři roky, přičemž celá země je jeden volební obvod. Nejedná se však o klasický volební systém. Volby začínají, dle Článku jedna, Sekce 28, Kapitoly čtvrté Finského zákona první pondělí v měsíci září. Trvají čtyři týdny a případný volič má několik způsobů, jak se tohoto aktu zúčastnit. Každému Sámovi, který je v registru voličů⁵³, se posílá oficiální poštou obálka s hlasovacími lístky a odpovědní obálkou. Každý, kdo má zájem odvolit pomocí pošty, zašle vyplněnou odpovědní obálku volební komisi, která začíná sčítat hlasy poslední neděli před koncem voleb v šest hodin odpoledne.⁵⁴ Volič může danou obálku také osobně přinést na předem určená místa týden před koncem voleb. Další možností je jít volit klasicky poslední volební neděli od 10 do 18 hodin v jednom ze tří oblastních měst.⁵⁵ Zde opět přichází na řadu poměrně

⁵² JOSEFSEN, Eva: c. d.: s. 11.

⁵³ Do registru voličů je dle Zákona zařazen každý, kdo o to do prosince roku před volbami požádá a doloží, že splňuje, nebo v den voleb bude splňovat, podmínky pro volby do parlamentu (musí být starší 18 let a musí splňovat již výše zmíněnou charakteristiku Sámů). Poslední podmínka je ta, že volič musí být občanem Finska. Všichni, kteří se již voleb zúčastnili v dřívějších letech, jsou automaticky do tohoto registru započítáni.

⁵⁴ Článek první, Sekce 34, Kapitola čtvrtá Finského zákona.

⁵⁵ Článek první, Sekce 31b, Kapitola čtvrtá Finského zákona.

neobvyklá možnost, že v momentě, kdy se volič dostaví do volební místnosti a není, například ze zdravotních důvodů, schopen vlastnoručně zaškrtnout jméno na kandidátce, je mu přidělen speciální voličský asistent, který vyplní lístek za něj. Tento asistent je vázán mlčenlivostí a musí se řídit pokyny voliče. Jediným omezením je to, že voličský asistent nesmí být kandidátem do Sámediggi a musí mít voličské právo do Sámského parlamentu.⁵⁶ Volen může být ten kandidát, který by mohl sám volit.

Samotné vyhodnocování voleb probíhá poměrně jednoduše. Vzhledem k tomu, že voliči zaškrťávají jednotlivé kandidáty, dostane se do parlamentu jednoduše 21 kandidátů s největším počtem hlasů. Jedinou podmínkou je, že z každé výše zmíněné oblasti se musí do parlamentu dostat tři zástupci. Pokud by k tomuto nedošlo přirozenou cestou, automaticky se do parlamentu dostane kandidát, který byl v daném obvodu na třetím místě, čímž nahradí kandidáta s nejmenším počtem hlasů, musí však být z jiné oblasti. Kandidát, který v každém ze čtyř oblastí skončil jako první „pod čarou“, se stává náhradníkem.⁵⁷ Vzhledem k velikosti elektorátu i zvolených zástupců nedochází v tomto případě ke kandidatuře za celonárodní politické strany, ale zpravidla jen za místní organizace.

3.1.2. Sámský parlament ve Finsku dnes

Prezidentem Sámediggi je od roku 2008, kdy byl zvolen společně se dvěma zástupci prezidenta, Klemetti Näkkäläjärvi. Zpravidla nedochází k obsazování tak vysokého postu politickou osobností, nýbrž osobností aktivní v sámském kulturním a společenském životě. Prezident Näkkäläjärvi má vystudovanou sámštinu a sámskou kulturu na Filosofické fakultě University v Oulu a severní sámština je pro něj rodným jazykem.⁵⁸ V dosud posledním volebním období jsou ustaveny čtyři zvláštní komise: Komise pro živobytí a zákony (The Livelihood and Legal Committee), Komise pro vzdělávání

⁵⁶ Článek třetí, Sekce 31e, Kapitola čtvrtá Finského zákona.

⁵⁷ Sámediggi - The Elections of the Sámi Parliament. Dostupné na: http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=101, (10. 3. 2010).

⁵⁸ Sámediggi – Full time president. Dostupné na: http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=127&Itemid=202, (10. 3. 2010).

(Educational Committee), Kulturní Komise (Cultural Committee) a Komise pro sociální záležitosti a zdravotnictví (Social Affairs and Health Committee).⁵⁹

3.2. Sámský parlament ve Švédsku

Ve Švédsku mají Sámové poněkud jiné postavení, než ve Finsku či Norsku. V Ústavě Švédského království totiž nejsou Sámové zmíněni jako původní národ. Jsou začleněni do všeobecného článku o menšinách na území Švédska. Tento článek praví, že: „...*etnickým, jazykovým a náboženským menšinám by měly být poskytnuty příležitosti k rozvoji a ochraně vlastních kulturních a sociálních hodnot*“.⁶⁰ Sámové dlouho vyjadřovali postoj, že oni, jakožto národ, který je na daném území déle než samotní Švédové, mají právo na odlišný status, než ostatní menšiny, které do Švédska přišly v dobách nedávno minulých. Jenomže samotný status původních obyvatel Sámové získali až v roce 1977 během nepokojů v Norsku, způsobených stavbou přehrady na řece Altě. V tomtéž roce byla vytvořena komise, která měla za úkol zhodnotit situaci Sámů a navrhnout řešení, které by dostatečně vyjadřovalo jejich speciální postavení ve švédské společnosti. Ve stejné době se na mezinárodní úrovni začala řešit potřeba instituce, která by reprezentovala všechny Sámy v jednotlivých státech. Vzhledem k tomu, že v této době již ve Finsku Sámský parlament fungoval, nelze se tedy divit tomu, že i ve Švédsku se řešení této otázky začalo ubírat stejnou cestou.⁶¹

Uběhlo ještě několik let, než byl po dlouhých přípravách schválen v prosinci roku 1992 Švédský sámský zákon⁶² (dále jen Švédský Zákon). Ten, podobně jako jeho finský ekvivalent, určuje, jakým způsobem bude Sámský parlament fungovat, kdo do něj smí volit, kde sídlí a podobně. Sámský parlament ve Švédsku (Sámetinget) je volen, stejně jako parlament národní, na čtyři roky. Má 31 zastupitelů a sídlí ve švédském městě Kiruna. Vedlejší orgány parlamentu pracují ve městech Jokkmokk, Tärnaby a Östersund. I zde se může konat zasedání parlamentu, neboť Sámetinget dosud nemá vlastní

⁵⁹ Sámediggi – Committees. Dostupné na:

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=81&Itemid=98, (10. 3. 2010).

⁶⁰ Článek druhý, Kapitola první Ústavy Švédska. Dostupné na:

http://www.riksdagen.se/templates/R_PageExtended___6309.aspxn, (10. 3. 2010).

⁶¹ HENRIKSEN, J. B.: c. d.: s. 43.

⁶² Saami assembly Act.

budovu. V Kiruně sídlí v bývalé škole.⁶³ Parlament patří, na rozdíl od parlamentu ve Finsku, pod ministerstvo zemědělství, které má nad Sámetingem dozor. Stejně tak má dozor i nad financováním veškerých aktivit, spojených s fungováním parlamentu. Díky ministerstvu zemědělství má také zcela ojedinělou funkci, ve své kompetenci uplatňuje dozor nad veškerým průmyslovým chovatelstvím sobů ve Švédsku, které je jedním z tradičních způsobů obživy Sámů. V ostatních státech tato část průmyslu spadá pouze pod ministerstva zemědělství.⁶⁴ Počet zasedání je minimálně třikrát za rok, což je nejmenší frekvence ze všech Sámských parlamentů. V čele Sámetingu je předseda, který je jediný celoročně zaměstnaný politik v parlamentu.

3.2.1. Švédský zákon

3.2.1.1. Obecná ustanovení

Tento dokument opět poskytuje poměrně striktní vymezení pravomocí parlamentu,⁶⁵ jak je patrné již z prvního článku první kapitoly Švédského zákona: „*Tento Zákon vydává nařízení pro speciální úřad – Sámský Parlament – s primárním cílem dozoru nad otázkami spojenými se sámskou kulturou ve Švédsku.*“⁶⁶ Hned další článek poté definuje pojem Sámi, který je používán v rámci Švédského zákona. Definice je takřka shodná s definicí Zákona finského: „*V jeho rámci (...) je Sámi ten, který se sám za příslušníka tohoto národa považuje a zároveň 1) on nebo ona používá sámštinu jako domácí jazyk, nebo 2) někdo z jeho rodičů či prarodičů používá sámštinu jako domácí jazyk nebo 3) jeden z jeho rodičů volil nebo mohl volit do Sámského parlamentu, tato část neplatí, pokud byl daný rodič ze seznamu voličů vyškrtnut ze seznamu voličů na základě faktu, že daný rodič není Sámi.*“ V Kapitole dvě, Sekci první se uvádějí cíle tohoto parlamentu. Opět ve značné shodě s finským protějškem: „*Sámský parlament bude pracovat pro žijící sámskou kulturu, bude přebírat iniciativu nad aktivitami vedoucími k pozvednutí této kultury. Úkoly Sámského parlamentu zahrnují:*

⁶³ Sápmi – The Sami Parliament in Sweden. Dostupné na: http://www.eng.samer.se/servlet/GetDoc?meta_id=1103, (10. 3. 2010).

⁶⁴ Sápmi – The Sami and the Swedish State. Dostupné na: http://www.eng.samer.se/servlet/GetDoc?meta_id=1098, (10. 3. 2010).

⁶⁵ HENRIKSEN, J. B.: c. d.: s. 43.

⁶⁶ Citace ze Švédského zákona v následujícím textu jsou neoficiálním překladem z angličtiny. Tento zákon je dostupný v angličtině na: <http://www.sametinget.se/9865>, (10. 3. 2010).

...rozhodování o rozdělování státních dotací, stejně jako finančních zdrojů z peněz vyčleněných pro Sámskou kulturu a sámské organizace...Sámský parlament může poskytnout finanční výhody a jinou pomoc skupinám, stranám či podobným asociacím, které jsou nebo byly zastoupeny v parlamentu. Vláda či vládou ustanovený úřad má za úkol poskytnout směrnice pro velikost a druh financování stran tak, aby nedošlo k přílišnému zvýhodnění či znevýhodnění některé ze stran.“ Zde lze vypožorovat účast výrazněji organizovaných stran či skupin na volbách do parlamentu, která je implementována již v základním Švédském zákoně. Lze tedy považovat za logické, že strany i organizované skupiny hrají ve volbách do Sámského parlamentu výraznou roli. V rámci dalších článků je zmíněna důležitost rozvoje jazyka, který je pro Sámy celého severu stěžejní záležitostí.⁶⁷ Přes všechny tyto poměrně důležité pravomoci a úkoly je zdůrazňováno, že Sámetinget není v žádném případě obdobou Riksdagu⁶⁸ pro Sámy. Toto privilegium jim nezaručuje žádné místo v národním parlamentu, ale je to spíše vyjádření důležitosti jejich postavení v zemi. Sámský parlament je z tohoto hlediska jen státní úřad, který má pomoci Sámům v jejich sebeurčení a rozvíjení a který je má zastupovat navenek.⁶⁹

3.2.1.2. Průběh a způsob voleb

Jak již bylo výše zmíněno, k volbám dochází jednou za čtyři roky. Oficiálně se konají vždy třetí neděli v květnu volebního roku.⁷⁰ Jedná se tedy o zdánlivý rozdíl oproti finským, oficiálně několik týdnů trvajícím, volbám. Ve skutečnosti je však volba spíše podobná, několik týdnů před volbami je totiž všem, kteří mají právo volit do Sámského parlamentu (tedy jsou v registru voličů),⁷¹ zaslána obálka s hlasovacím lístkem. Volič se pak může rozhodnout, zdali bude volit ve volební den (a to od osmi ráno do osmi večer),⁷² anebo odvolí poštou. V případě, že se rozhodne pro druhou možnost, musí dle

⁶⁷ HENRIKSEN, J. B.: c. d.: s. 44.

⁶⁸ Švédský parlament.

⁶⁹ Sámetinget - Background: The State and the Sami Parliament. Dostupné na: <http://www.sametinget.se/9688>, (10. 3. 2010).

⁷⁰ Článek první, Sekce první, Kapitola třetí Švédského zákona.

⁷¹ Do registru voličů je dle Švédského zákona zařazen každý, kdo o to do října roku před volbami požádá a doloží, že splňuje, nebo v den voleb bude splňovat, podmínky pro volby do parlamentu (musí být starší 18 let a musí splňovat již výše zmíněnou charakteristiku Sámů). Dále musí splňovat podmínku švédského občanství, nebo musí mít alespoň tři roky trvalý pobyt ve Švédsku. V případě, že se již voleb účastnil, je automaticky do tohoto registru započítán.

⁷² Článek první, Sekce 14, Kapitola třetí Švédského zákona.

Švédského zákona⁷³ obálku s vyplněným hlasovacím lístkem uzavřít za dozoru dvou svědků, kteří společně s voličem napíší čestné prohlášení, že lístek nebyl zfalšován či jinak nedovoleně upraven. Svědkem nesmí být nikdo mladší 18 let, a ani partner, partnerka či děti, byť starší 18 let.

Voleni jsou kandidáti, kteří mohou sami volit do Parlamentu a zároveň musí být občany Švédska.⁷⁴ V rámci oznámení kandidatury musí být oznámena též strana, organizovaná skupina či podobná asociace, za niž dotyčný hodlá kandidovat. Pokud daná strana není v parlamentu, musí kandidát přinést 50 podpisů lidí, kteří stranu podporují a sami mohou volit do Sámetingu.⁷⁵

Poté, co se uzavřou hlasovací místnosti a spočítají se lístky odevzdané na místě, začnou se otevírat obálky, které přišly poštou. U této fáze je vždy několik kontrolorů, kteří dozorují samotný průběh otevírání obálek a odstraňují ty neplatné. Vše probíhá za přísných bezpečnostních podmínek a je několikrát přezkontrolováno, aby nedošlo k jakékoliv manipulaci s lístky nebo aby se nezapočítal neplatný hlas. Kontrolováno je samozřejmě i to, zda jeden člověk nevolil vícekrát a podobně.⁷⁶ Jedná se o volbu přímou, přičemž hlasy jsou přerozděleny pomocí modifikovaného Sainte-Laguë⁷⁷ na mandáty pro jednotlivé strany.⁷⁸ Minimální hranice pro vstup není uzákoněna, tuto funkci zastupuje přirozený práh, který dovoluje získání mandátu při volebním výsledku méně než 2,5%. Existuje tu dále možnost preferenčních hlasů, kdy potřeba pro přeskočení o místo výše je získání 25 těchto hlasů. Společně s novými poslanci jsou zvoleni i náhradníci. Výsledky jsou neprodleně oznámeny vládě do Stockholmu a stávajícímu Sámskému parlamentu.

3.2.2. Sámský parlament ve Švédsku dnes

Poslední volby do Sámetingu se konaly v květnu roku 2009. Vítězem voleb, se získáním 23%⁷⁹ a sedmi mandátů se stala strana Lovíci a Rybařící Sámové (Jakt- och Fiskesamerna). Hlavním programovým cílem této strany

⁷³ Článek první, Sekce 19, Kapitola třetí Švédského zákona.

⁷⁴ Článek první, Sekce 8, Kapitola třetí Švédského zákona.

⁷⁵ Článek první, Sekce 9, Kapitola třetí Švédského zákona.

⁷⁶ Sekce 22 – 31, Kapitola třetí Švédského zákona.

⁷⁷ Řada dělitelů je 1,4; 3; 5; 7.

⁷⁸ Článek 1, Sekce 32, Kapitola třetí Švédského zákona.

⁷⁹ Volební výsledky v následujících odstavcích jsou převzaty z oficiálních internetových stránek Sámetingu: Valresultat – Sametinget. Dostupné na <http://www.sametinget.se/9044>, (10. 3. 2010).

je umožnit všem Sámům volný lov a rybolov na sámském území. V dnešní době mají toto právo jen ti, jejichž rodiny se po generace tímto způsobem žíví a jsou sdružení do organizace Sámeby. Dle této strany nemá stále více než 65% Sámů ve Švédsku stejná lovecká práva jako Sámové sdružení do Sámeby. Tento přetrvávající stav považují za výraznou diskriminaci většiny Sámů.⁸⁰ Předseda strany, Håkan Jonsson, je také místopředsedou komise pro finance a spravedlnost. Další ze stranických členů, Tommi Dahlström, je místopředsedou parlamentu.

Na druhém místě skončila Strana Sámské země (Samelandspartiet)⁸¹ se ziskem 19,5% a šesti mandátů. Vede ji Ingrid Inga. Na třetím místě, se ziskem 14% a pěti mandátů, je strana Sámerna⁸² s leaderem Andersem Kråikem. Čtvrté místo, s 13,5% a čtyřmi mandáty, získala strana Guovssonásti.⁸³ Páté místo obsadila strana Min Geaidnu⁸⁴ se ziskem 11% a třemi mandáty. Strana Skogsamerna se ziskem 10% a třemi mandáty obsadila šesté místo. Její předseda Stefan Mikaelsson je zároveň předsedou celého parlamentu. Strany Landspartiet Svenska Samer a Álbmut získaly dva, respektive jeden mandát. Účast ve volbách byla přibližně 61% ze 7500 registrovaných voličů.

Jak již bylo zmíněno výše, důležitým prvkem v politice Švédského sámského parlamentu je dozor nad průmyslovým chováním sobů. Po výbuchu Černobyli byla velká část sámských stád vybita, neboť maso mělo zvýšenou radioaktivitu, a bylo tudíž nepoživatelné. Sámové proto do dnešní doby potřebují při péči o svá stáda finanční pomoc. Klimatické změny, které se na severu již dají vypožorovat, způsobují, že chov sobů bude stále náročnější. A právě proto dostává Sámeting od státu každoročně několik desítek milionů švédských korun navíc.⁸⁵

⁸⁰ Jakt- och Fiskesamerna – English Start Page. Dostupné na: <http://www.jakt-ochfiskesamerna.se/Default.asp?path=18336&pageid=26328>, (10. 3. 2010).

⁸¹ Oficiální stránky na: www.samelandspartiet.se, (10. 3. 2010).

⁸² Přeložitelné jako Sámští (přídavné jméno), oficiální stránky na: www.samerna.com, (10. 3. 2010).

⁸³ Oficiální stránky na: www.guovssonasti.se, (10. 3. 2010).

⁸⁴ Oficiální stránky na: www.mingaidnu.se, (10. 3. 2010).

⁸⁵ Sámetinget - The Climate Bill and the Reindeer Industry. Dostupné na: <http://www.sametinget.se/10181>, (10. 3. 2010).

3.3. Sámský parlament v Norsku

3.3.1. Vznik Sámského Parlamentu

Cesta k Sámskému parlamentu v Norsku byla poměrně dlouhá. Od konce norvegizace bylo založeno několik organizací, které se určitým způsobem problematikou Sámů zabývaly. První byla Finnmarkská sámská rada (The Saami Council for Finnmark), založena roku 1953, která však byla jen poradním orgánem Finnmarkské oblastní rady. První celonárodní organizací se stala v roce 1964 Norská Sámská Rada (the Norwegian Saami Council), která byla ustavena Královským Rozhodnutím.⁸⁶ Tato Rada převzala veškeré pravomoci, jež měla její předchůdkyně působící ve Finnmarce, včetně poradní role pro veškeré centrální i regionální úřady v otázkách důležitých pro Sámy. V této době se jednalo hlavně o problematiku chovu sobů, které bylo často považováno za synonymum pro celkovou sámskou politiku. Z tohoto důvodu spadala Rada pod kompetenci ministerstva zemědělství,⁸⁷ jak je tomu dodnes ve Švédsku. Se vznikem problému na řece Altě se však ukázalo, že Sámové nejsou jen pastevci sobů, ale že mají i jiné nároky. Rada byla tedy přesunuta pod ministerstvo práce a samospráv. Jak již bylo psáno výše, Případ Alta měl výrazné následky na politické postavení Sámů v norské společnosti. Začala se tedy řešit jeho zákonná úprava a byla ustavena komise, která měla prostudovat danou problematiku a navrhnout, jak zajistit sámské menšině možnost využít přírodního bohatství na území, které obývá. Komise v roce 1984 doporučila zahrnout Sámy do Ústavy Norska, vytvořit Sámský parlament a uzákonit nařízení, kterým se bude Parlament řídit, tedy Sámský zákon (dále jen Norský zákon). Ten byl přijat v roce 1987⁸⁸ a o rok později byla do Ústavy ukotvena část zmiňující Sámy a jejich práva (Článek 110a): „*Je odpovědností autorit státu vytvořit podmínky dovolující Sámskému lidu ochraňovat a rozvíjet vlastní jazyk, kulturu a způsob života.*“⁸⁹ Sámský parlament byl otevřen devátého října 1989 králem Olafem V.⁹⁰

⁸⁶ HENRIKSEN, J. B.: c. d.: s. 35.

⁸⁷ Tamtéž, s. 36.

⁸⁸ Norway – the official sites in The United States: History and Policy of Sámi people. Dostupné na: <http://www.norway.org/aboutnorway/society/people/population/sami/policy/>, (10. 3. 2010).

⁸⁹ Stortinget: The Constitution – Complete text. Dostupné na: <http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/The-Constitution/The-Constitution/>, (10. 3. 2010).

⁹⁰ Sámediggi – official sites – The history. Dostupné na: <http://sierrabibliotek.no/artikkel.aspx?Aid=892&back=1&Mid1=270&Mid2=287>, (10. 3. 2010).

Tento Parlament mimo jiné navazuje na práci Norské sámské rady, která se vznikem této instituce zanikla. Norský zákon ukládá, kdy a jakým způsobem je Sámský parlament (Sámediggi) volen, kolik má členů a podobně. Sámský parlament je tedy volen na čtyři roky, stejně jako Storting. V čele stojí prezident, který je, stejně jako ve Finsku a Švédsku jedinou celoročně placenou politickou funkcí. Počet členů je v dnešní době 39, přičemž Norsko je rozděleno na sedm volebních obvodů. V místech, kde je hustota sámského obyvatelstva větší, jsou okrsky menší, a naopak. Sámediggi má své hlavní sídlo ve městě Karašjok v nejsevernější části Norska. Nová budova parlamentu byla otevřena 2. listopadu roku 2000⁹¹ za přítomnosti norského krále Haralda V.⁹² Několik kanceláří Sámského parlamentu má své sídlo v Kautokeinu. V celém Zákoně není jediná zmínka o podřízenosti Parlamentu někomu jinému než králi Norska, lze tedy usuzovat, že norští Sámové mají mezi ostatními sámskými parlamenty výsadní postavení. Jediná významnější závislost na státu je samozřejmě závislost finanční. Obecně lze také říct, že založení a fungování Sámského parlamentu v Norsku velmi výrazně ovlivnilo a povzbudilo Sámy v okolních zemích a vedlo k posílení jejich práv.

3.3.2. Norský zákon

3.3.2.1. *Obecná ustanovení*

Již první Článek⁹³ potvrzuje, že postavení Sámského parlamentu v Norsku se výrazně liší od švédského a částečně i od finského. Smyslem Norského zákona totiž není vydávat nařízení a vymezovat pravomoci, ale, jak je zdůrazněno hned v prvním Článku první Kapitoly, cílem je: „...*umožnit Sámskému lidu v Norsku zabezpečit a rozvíjet jejich jazyk, kulturu a způsob života.*“ Jedná se tedy o velmi podobné znění, jaké je zaneseno i do Ústavy. Až druhý Článek se zmiňuje o založení Sámského parlamentu a třetí Článek pak ukazuje na podřízenost Parlamentu králi. V následujícím Článku je zdůrazněn fakt, že stát pokrývá náklady spojené s fungováním Parlamentu.

⁹¹ Sámediggi – official sites – The Sámediggi Building. Dostupné na:

<http://sierrabiblioteka.no/artikkel.aspx?Aid=874&back=1&Mid1=270&Mid2=277>, (10. 3. 2010).

⁹² Žádný jiný Sámský Parlament nemá budovu postavenou po založení této instituce, i když nová budova Sámského Parlamentu ve Finsku je již rozestavěna.

⁹³ Citace z Norského zákona v následujícím textu jsou neoficiálním překladem z angličtiny. Je dostupný v angličtině na: <http://www.regjeringen.no/en/doc/Laws/Acts/the-sami-act-.html?id=449701>, (10. 3. 2010).

Norský zákon se několika dalšími Články liší od zákonů ostatních dvou států, neboť zmiňuje, že *„sámština a norština jsou jazyky mající stejnou hodnotu...“* Jazyková stránka je dále řešena v kapitole třetí, viz níže. Norský zákon dále konkretizuje Sámskou vlajku.⁹⁴ V rámci druhé kapitoly se řeší volby a definice voliče: *„Každý člověk, který se cítí být Sámi a 1) sámština je jeho domácím jazykem, nebo 2) má nebo měl rodiče, prarodiče či praprarodiče se sámštinou jako domácím jazykem, nebo 3) je dítětem někoho, kdo může volit do Sámského parlamentu, tak může být zařazen do registru sámských voličů.“*⁹⁵ V tomto případě je důležitý návrat až o dvě generace zpět, aby se našel předek hovořící sámštinou jako rodným jazykem. Lze zde vysledovat snahu o přilákání k sámské problematice co nejvíce lidí, a to hlavně mladých, jejichž rodiče nemají o sámskou kulturu zájem.

Norským zákonem jsou samozřejmě upraveny i cíle Parlamentu, kdy se v prvním Článku Kapitoly dvě píše, že: *„Úkolem Sámediggi je řešit veškeré záležitosti, které se jakýmkoliv způsobem významněji dotýkají sámského lidu. Sámediggi může na základě vlastní iniciativy kdykoliv zaujmout stanovisko k výše zmíněným záležitostem. Na základě vlastní iniciativy dále může předložit stanoviska k těmto záležitostem veřejným autoritám, soukromým institucím a tak dále. Sámediggi sám jmenuje úřad, který bude dohlížet na rozdělování peněz, darovaných na účely podpory sámského lidu skrz každoroční rozpočet...“* Další poměrně výraznou záležitostí je vyjádření vztahu mezi Parlamentem a institucemi či organizacemi, které zasahují do záležitostí Sámů: *„Ostatní veřejné orgány by měly dát Sámediggi příležitost vyjádřit svůj názor ještě před tím, než tento veřejný orgán začne svou činností zasahovat do záležitostí Sámů.“*⁹⁶ Tento Článek způsobuje zvláštní nevyváženost mezi Norským sámským parlamentem, zastupující několikanásobně více Sámů, než Sámský parlament Finska, který má však v tomto bodě výraznější pravomoci. Ve Finsku totiž veřejné orgány musí /zdůraznil PP/ dát Parlamentu příležitost vyjádřit svůj názor (viz výše).

⁹⁴ Článek šest, Kapitola jedna Norského zákona.

⁹⁵ Článek šest, Kapitola dvě Norského zákona.

⁹⁶ Článek dva, Kapitola druhá Norského zákona.

3.3.2.2. *Jazyková práva*

Jazyková otázka je řešena ve třetí kapitole Norského zákona. První Článek této kapitoly vyděluje z území Norska oblasti Karasjoku, Kautokeina, Nesseby, Porsangeru, Tany a Kårfjordu. V tomto území je sámština rovnocenná norštině a je tedy úředním jazykem. Každý má právo dostat písemnou odpověď na otázku směřující na úřední místa v sámštině, soudy mohou na žádost také probíhat v sámštině a veškeré oficiální dokumenty mohou být na žádost přeloženy do sámštiny. U většiny dokumentů je tak již činěno automaticky.⁹⁷ V tomto případě se jedná o výrazný rozdíl oproti ostatním státům, kdy tato práva poskytována nejsou. Zaměstnancům úřadů a i ostatním, kteří přichází do pracovního kontaktu se Sámi, je zdarma poskytnut kurz sámštiny. Zaměstnavatelé dále poskytují těmto pracovníkům placenou dovolenou za účelem vzdělávání se v jazyce.⁹⁸ Sámové mají také právo používat svůj jazyk ve zdravotnických zařízeních a v sociálním sektoru,⁹⁹ stejně tak mají právo na kázání a jiné církevní služby v sámštině.¹⁰⁰ Každý má dále právo na lekce sámštiny, které mu jsou poskytnuty v jazykových zařízeních. Stejně tak studenti ve školách mají právo mít vyučovací hodiny sámštiny či v některých případech předměty vyučované sámsky.

3.3.2.3. *Průběh a způsob voleb*

Volby do Sámeggi rozebírá Kapitola druhá Norského zákona, ve srovnání se zákony dvou okolních států je však toto nařízení velmi stručné a dále se řídí stejnými pravidly, jako volby do Stortingu. Tedy stejný den voleb a i stejná přímá volba s poměrným systémem¹⁰¹ s přerozdělováním mandátů pomocí řady dělitelů, začínajících číslem 1, 4 a dále pokračujících lichými čísly, tedy 3; 5; 7 a tak dále. Jedna se tedy opět o modifikovaného Sainte-Laguë.¹⁰² Pokud však v daném obvodu kandiduje jen jedna strana, volba je většinová.¹⁰³ V Norském zákoně je zakotveno, že v každém ze 13 volebních

⁹⁷ Články jedna až čtyři, Kapitola třetí Norského zákona.

⁹⁸ Článek sedm, Kapitola třetí Norského zákona.

⁹⁹ Článek pět, Kapitola třetí Norského zákona.

¹⁰⁰ Článek šest, Kapitola třetí Norského zákona.

¹⁰¹ Článek tři, Kapitola druhá Norského zákona.

¹⁰² The Ministry of Local Government and Regional Development: Determining the election results: who gets elected - The parliamentary Election. Dostupné na:

http://www.regjeringen.no/en/dep/krd/kampanjer/election_portal/the-parliamentary-storting-election/determining-the-election-results-who-get.html?id=570018, (10. 3. 2010).

¹⁰³ Článek tři, Kapitola druhá Norského zákona.

obvodů, rozmístěných po celém Norsku, se volí 3 poslanci a jejich zástupci.¹⁰⁴ Tento prvek se však v posledních volbách v roce 2009 nepoužil. Docházelo totiž k velkým disproporcím v počtu potřebných hlasů na získání mandátu. Ve volebním obvodu, který měl jen několik stovek voličů, stačilo na získání mandátu (vzhledem k tomu, že se vždy přerozdělily právě tři), minimum hlasů, naopak v obvodech s vysokým počtem voličů bylo potřeba několika stovek hlasů pro získání jednoho ze tří mandátů. Tento systém vzbuzoval hlavně v početných sámských komunitách na severu pocit, že jsou oproti Sámům z jihu znevýhodněni.¹⁰⁵ Začaly se tedy ozývat protesty a díky tomu byl počet a velikost obvodů pozměněn. Stejně tak i počet mandátů připadající na jeden obvod. Bylo vytvořeno sedm nových obvodů, které více zohledňují potřebný počet hlasů k získání jednoho mandátu.

Na severovýchodě území je obvod Østre, ve kterém je šest zastupitelů na 2 221 voličů, kolem měst Karašjok a Kautokeino je obvod Avjovári, který je s 3 560 voliči a devíti poslanci nejvýznamnější. Město Alta je centrem obvodu Nordre s 1 977 voliči a šesti poslanci. Centrem obvodu Gáisi je město Tromsø, které má 1 984 voličů a šest zástupců v parlamentu. Volební obvod Vesthavet má centrum v Narviku a zahrnuje i okolní souostroví Lofoty a Vesterály. Má 1 408 voličů a je v něm voleno pět zástupců. Nejrozsáhlejší území zahrnuje volební obvod Sørsamisk, který začíná bezmála 400 kilometrů severně od města Trondheim a končí asi 250 kilometrů jižně od tohoto města. Je v něm však voličů nejméně, pouhých 884, a rozdělují se zde 3 mandáty. Posledním obvodem je Sør-Norge, který se rozkládá na zbylé části jižního Norska. Hlavně díky hlavnímu městu Oslu, které je velmi multietnické, má tento obvod jeden z největších počtů voličů - 1856 a jsou zde rozdělovány čtyři mandáty.¹⁰⁶

Pro sámské voliče se nabízí možnost rozhodnout se mezi volbou v konkrétní den voleb, či svůj hlas použít v předstihu. Nejedná se však o hlasování poštou, ale je nutné se během měsíce, který volbám předchází, zastavit na oblastní volební kanceláři, kde volič dostane k vyplnění obálku, kterou posléze vhodí do volební urny. Volič takto může odvolit v jakékoliv části země, na předem určených místech. V případě, kdy je pro úředníka neznámou

¹⁰⁴ Článek čtyři, Kapitola druhá Norského zákona.

¹⁰⁵ HENRIKSEN, J. B.: c. d.: s. 38.

¹⁰⁶ Statistics Norway – Sameting elections. Dostupné na: http://www.ssb.no/sametingsvalg_en/, (10. 3. 2010).

osobou, musí se prokázat občanským průkazem či jiným průkazem totožnosti¹⁰⁷, na kterém je fotografie, jméno a datum narození. Volič, který volil v předstihu, již samozřejmě nesmí volit v regulérní volební den.¹⁰⁸ Tuto proceduru využívá ve volbách do Sámského parlamentu poměrně velké množství voličů (asi 40%), k většímu využívání této možnosti pak dochází v jižních částech země, kde podíl předem odevzdaných hlasů tvoří asi 70%.¹⁰⁹

Aktivní volební právo má ten, kdo splňuje podmínky stanovené ve Článku šest druhé Kapitoly (viz výše) a zároveň může volit do lokálních zastupitelstev Norska. Pasivní volební právo do Sámského parlamentu je shodné s aktivním volebním právem s tou výjimkou, že úředníci Sámského parlamentu kandidovat nemohou. Strana, skupina nebo podobná asociace, která chce kandidovat do Sámediggi, musí při podávání kandidátky doložit seznam se 200 podpisy registrovaných voličů, kteří podporují danou stranu.¹¹⁰

3.3.3. Sámský parlament v Norsku v dnešní podobě

Poslední volby do Sámediggi proběhly v září 2009 a právě na jejich výsledcích lze demonstrovat výrazné odlišnosti oproti sousedním sámským parlamentům. Do voleb totiž v Norsku nekandidují jen čistě sámské strany, ale i strany s celostátním působením. Těm se většinou daří umístit se na předních pozicích. Často tak překonají strany hájící pouze zájmy Sámů. Dle tohoto příkladu lze usuzovat, že pro celostátní politická uskupení je sámský elektorát významným zdrojem hlasů a v případě, že strany přijdou s programem přijatelným pro Sámy, lze předpokládat, že je budou volit také do Stortingu. Díky tomuto oboustranně prospěšnému vztahu se sámská politika celostátních stran dále rozšiřuje a prohlubuje.

Poslední volby z roku 2009 tedy skončily vítězstvím celostátní Strana Práce (Arbeidspartiet, obdoby britské Labour Party), která získala 26,8% hlasů, po přepočítání pak 14 mandátů. Největšího úspěchu dosáhla strana ve

¹⁰⁷ Tento přístup je velmi liberální, znamená totiž, že stačí, aby daný úředník voliče znal, aby mohl odvolit bez předložení průkazu.

¹⁰⁸ The Ministry of Local Government and Regional Development: How to vote in advance - The Parliamentary Election. Dostupné na: http://www.regjeringen.no/en/dep/krd/kampanjer/election_portal/the-parliamentary-storting-election/how-to-vote-in-advance.html?id=457115, (10. 3. 2010).

¹⁰⁹ Statistics Norway - Sameting election 2009. Dostupné na: http://www.ssb.no/sametingsvalg_en/, (10. 3. 2010).

¹¹⁰ Článek sedm, Kapitola druhá Norského zákona.

volebním obvodě Østre, kde získala tři z celkových šesti mandátů. Tato strana měla také největší počet hlasů, které byly odevzdány v předstihu, a to více než 28% ze všech takto odevzdaných hlasů.¹¹¹ Vůdce této strany ve volbách byl Egill Olii¹¹², který se také stal prezidentem Parlamentu. Strana v programu zdůrazňovala, že jakožto vedoucí norská strana bude moci lépe prosazovat sámské požadavky na parlamentní půdě v Oslu.¹¹³ V Norsku značně sledovanou statistikou během voleb je i podíl žen, které se do Parlamentu dostaly. V případě Arbeidepartiet je tento počet vyrovnaný, tedy sedm mužů a sedm žen.

Další stranou v pořadí, která se dostala do Sámského parlamentu, byla Národní asociace norských Sámů (Norske Samers Riksforbund).¹¹⁴ Tato strana získala 11 mandátů (z toho šest žen) a 21% hlasů. Nejsilnější byla strana v obvodu Vesthavet, kde získala více než 47% hlasů a tři mandáty z pěti. Jedná se o vítěze mezi stranami kandidujícími do Sámediggi. Vůdcem této strany v Parlamentu je Aili Keskitalo.¹¹⁵ Další politickou stranou, která se dostala do Parlamentu, je Árja.¹¹⁶ Získala tři mandáty a 10% hlasů. Jedná se o další čistě sámskou stranu a obvodem, ve kterém je nejúspěšnější, je Avjovári. Předsedkyní této strany je Láilá Susanne Vars. Strana je poměrně nová, byla totiž založena v roce 2008 a snažila se vybudovat si image nové alternativní cesty. Třetí místo je pro ni tedy docela úspěchem.¹¹⁷ Na čtvrtém místě se umístila kontroverzí celostátní Strana Pokroku (Fremskrittspartiet)¹¹⁸ se ziskem 7,8% hlasů a tří mandátů. Nejvíce hlasů (17,7%) získala ve volebním obvodu Nordre. Její postavení v rámci Sámského parlamentu a mezi Sámy vůbec je asi nejzajímavější. Součástí jejího programu v Sámediggi je totiž tento

¹¹¹ V následujících odstavcích jsou použity informace z Norského statistického úřadu: Statistics Norway – Sameting elections 2009: Votes cast in advance/at polling station. Dostupné na: http://www.ssb.no/sametingsvalg_en/fig-2009-10-28-01-en.html, (10. 3. 2010).

¹¹² Jména leaderů stran v následujících odstavcích jsou převzata z oficiálních internetových stránek Sámského parlamentu Norska: Sámediggi – Politiske Gruber. Dostupné na: <http://www.samediggi.no/artikkel.aspx?AId=3528&Mid1=3&Mid2=3211&back=1>, (10. 3. 2010).

¹¹³ Program Arbeidepartiet na léta 2009-2013 dostupný na: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Samepolitisk/Samepolitisk-program-2009-2013/%28language%29/nor-NO>, (10. 3. 2010).

¹¹⁴ Oficiální internetové stránky dostupné na: www.nsr.no, (10. 3. 2010).

¹¹⁵ NSR - NSRs parlamentariske lederskap 2009-2013. Dostupné na: <http://www.nsr.no/website.aspx?displayid=42676>, (10. 3. 2010).

¹¹⁶ Ze sámštiny přeložitelné jako závazek či odpovědnost.

¹¹⁷ Nordlys – Árja – nytt samepolitisk alternativ. Dostupné na: <http://www.nordlys.no/debatt/ytring/article3766468.ece?service=print>, (10. 3. 2010).

¹¹⁸ Oficiální internetové stránky dostupné na: www.frp.no, (10. 3. 2010).

parlament zrušit, neboť dle představitelů této strany Norské království dostatečně zajišťuje práva veškerých menšin skrz Ústavu a ostatní zákony.¹¹⁹ Leaderem této strany v Parlamentu je Aud Marthinsen. Do Sámediggi se dostalo ještě dalších pět stran: Flyttsamelista (jako jediná z těchto stran získala 2 mandáty, zbytek získal jen po jednom), Høyre (Konzervativní strana Norska), Nordkalottfolket, Åarjel-Saemiej Gielh a Samer bosatt i Sør-Norge. Žádná z těchto stran nekandidovala ve všech obvodech, většina pak jen v jednom či ve dvou. Poměr mužů a žen v Parlamentu je téměř vyrovnaný, 20 mužů a 19 žen.

Po volbách se zakládá Rada, která má za úkol následující roky vést jednání a fungování Parlamentu. Zpravidla jsou v této komisi čelní představitelé nejsilnějších stran. V dnešní době ji tvoří pět členů, a to sice prezident Parlamentu Egil Olli (Strana Práce), viceprezidentka Laila Susanne Vars (Árja), Vibeke Larsen (Strana Práce), Marianne Balto (Strana Práce) a Ellinor Marita Jáma (Åarjel-Saemiej Gielh).¹²⁰ Rada funguje také jako vláda, která se setkává více než desetkrát ročně. Pro její ustanovení bylo potřeba ještě hlasů stran Nordkalottfolket a Samer bosatt i Sør-Norge. Dohromady mají tyto strany v Parlamentu 20 mandátů, tedy těsnou většinu.

Sámediggi v dnešní době řeší podobné otázky jako parlamenty v sousedních zemích. Jedná se tedy převážně o problematiku chovu sobů, reagování na změny klimatu a v Norsku stále aktuální problém nároku Sámů na půdu a vodu v sámských územích.¹²¹

3.4. Sámové v Rusku

Sámové, kteří žijí na poloostrově Kola, prožili vývoj, který se nedá srovnávat ani s norvegizací. Nejednalo se však o dění v 19. století, ale o problémy ve století následujícím. Po vzniku Sovětského svazu se otázka Sámů sice řešit začala, nicméně poněkud jiným způsobem, než bylo obvyklé

¹¹⁹ Přepis rozhovoru s jedním z poslanců Sámského parlamentu za Stranu Pokroku Hansem J. Eriksenem: *Vi har gjort et brakvalg*. Dostupné na: http://www.nrk.no/kanal/nrk_sami_radio/valg_2009_sami_radio/1.6776708, (10. 3. 2010).

¹²⁰ Sámediggi - Sametingsrådet 2009-2013. Dostupné na: <http://www.samediggi.no/artikkel.aspx?AId=3292&MId1=3&MId2=4&back=1&sprak=norsk>, (10. 3. 2010).

¹²¹ Sámediggi – Forside. Dostupné na: <http://www.samediggi.no/artikkel.aspx?AId=1&MId1=1&back=1>, (10. 3. 2010).

v ostatních zemích. Na přelomu 20. a 30. let se začala zavádět politika znárodnování a sobí stáda Sámů byla sloučena do zemědělských družstev (kolchozů). Hlavně pro rodiny, které byly závislé jen na svých obrovských stádech, to byla velká rána, neboť najednou přišli o veškeré své bohatství. Většina půdy, na které se dříve pásli sobi, se proměnila v půdu pro těžký průmysl. Stát tak získal dokonalou kontrolu nad Sámy i jejich stády. Stát samozřejmě uplatňoval i další represálie. Podle Lidového komisariátu vnitřních záležitostí (NKVD, předchůdce KGB) se totiž Sámové snažili v roce 1938 vyvolat vzpouru, za což jich bylo 15 popraveno a několik desítek uvězněno či posláno do pracovních táborů.¹²²

Dalším krokem Sovětského svazu bylo co největší osídlení poloostrova. V roce 1920 v regionu žili 14 000 obyvatel (Sámové tvořili 15%), v roce 1940 pak již 318 000 a v roce 1989 1 115 000 obyvatel (z toho 0,15% Sámů).¹²³ Sámové pak byli většinou přesouváni do několika mála měst, kde pak tvořili dokonce většinu tamního obyvatelstva. Největší z těchto měst je Lovozero, jakési hlavní město ruských Sámů. Sámové zde však nežili ve svých přirozených podmínkách, nýbrž byli zpravidla nastěhováni do panelových domů. V těchto městech se na začátku začaly zakládat sámské školy, aby se děti přesunutých rodin měly kde učit vlastní řeč, dokonce byly vydány i některé publikace v sámštině, v roce 1937 však byla veškerá tato činnost zakázána a knihy a učebnice byly spáleny.

Po druhé světové války otevřelo Finsko své hranice všem Sámům, kteří se chtěli vrátit ke svému původnímu způsobu života, a velká část ruských Sámů toho opravdu využila. Nicméně zdaleka ne všichni. Několik stovek Sámů bylo v té době zaměstnáno v těžkém průmyslu nebo v dolech, tedy v diametrálně odlišném prostředí, než byli zvyklí, ostatní Sámové neměli zaměstnání vůbec. V šedesátých letech se objevily plány na výstavbu velké přehrady, která by zatopila dvě sámské vesnice, proto byly vystěhovány a jejich obyvatelé přesunuti do dvou bytových panelových domů. V následujících letech sámská kultura na daném území takřka zanikla a začaly se objevovat

¹²² MADORSKY, Rachel: *Kola Saami and Soviet Epoch, (Part VI)*. 2009. Dostupné na: <http://www.articlesbase.com/history-articles/kola-saami-and-soviet-epoch-russia-part-vi-1012197.html>, (10. 3: 2010).

¹²³ Red Book – The Kola Lapps. Dostupné na: http://www.eki.ee/books/redbook/kola_lapps.shtml, (10. 3. 2010).

klasické problémy s diskriminovanými etnickými skupinami: alkoholismus, sebevraždy či odloučení se od tradiční kultury.¹²⁴

S rozpadem Sovětského svazu a s částečnou demokratizací se však situace začala obracet. Byla vytvořena dvě uskupení, která se stala součástí mezinárodní Sámské Rady, a to sice Sámská asociace poloostrova Kola a Sámská asociace murmanské oblasti. Rusko dále v roce 1999 přijalo zákon, který zaručuje práva původním národům.¹²⁵ Z tohoto důvodu byla založena organizace RAIPON (Ruská asociace pro původní obyvatele Severu, Sibíře a Dalekého východu). Sámové se díky této organizaci mohou zviditelňovat na mezinárodním poli i uvnitř samotného Ruska. Důležitým prvkem, který hrál při vzniku všech těchto organizací významnou roli, byla masivní podpora ze strany sámského lidu v Norsku, Švédsku a Finsku. Samozřejmě se musí zdůraznit i tlak západního světa na celkové postavení menšin v Ruské Federaci.

I tento tlak měl za následek, že 14. prosince 2008 byla v Murmansku uspořádána konference, která dala vzniknout Radě, připravující vznik Sámského parlamentu v Rusku. Dle představitelů by však Parlament byl institucí bez jakékoliv reálné politické moci, neboť to nedovoluje Ruská ústava. Rada, která v Murmansku vznikla, usiluje tedy především o změny zákonů, které by vedly k možnosti větší autonomie budoucího ruského sámského parlamentu. Do dnešní doby se však nedospělo k žádným závěrům.¹²⁶

¹²⁴ *The Red Book of the Peoples of the Russian Empire – The Kola Lapps*. Dostupné na: http://www.eki.ee/books/redbook/kola_lapps.shtml, (10. 3. 2010).

¹²⁵ JOSEFSEN, Eva: c. d.: s. 13.

¹²⁶ Barents Indigenous People – Saami Parliament in Russia? Dostupné na: <http://www.barentsindigenous.org/saami-parliament-in-russia.4533618-111496.html>, (10. 3. 2010).

Závěr

Sámové prošli poměrně výrazným vývojem, ve kterém se jim podařilo uchovat si své základní hodnoty a mnohdy i způsob života. Boj s asimilačními tendencemi okolní společnosti se podařilo dovést až do takové podoby, kdy jim byl dán vlastní Parlament, který má za úkol jejich kulturu a jazyk ochraňovat. Sámové se tak mohou stát vzorem pro mnoho skupin obyvatelstva po celém světě, které se také vehementně snaží zachránit svoji kulturu a tradice.

Jedna z prvních sámských akcí na obranu proti organizovanému útoku na svůj národ, povstání v Kautokeinu, není jen důkazem, že Sámové se byli ochotni obětovat pro záchranu jejich způsobu života. Je totiž také důkazem výrazné vyspělosti společnosti té doby v severských státech. Událost v Kautokeinu je sice nejkrvavějším povstáním v dějinách Sámů, nicméně během tohoto „masakru“ byli zabití dva lidé. Nedá se to tedy samozřejmě srovnávat s etnickými konflikty v jiných částech světa, kdy je prolito mnohonásobně více krve. Další zvláštností je také to, že si samotní Sámové uvědomili, že zabití dvou lidí je opravdu závažný zločin proti společnosti a během poprav obviněných Sámů se neobjevily žádné snahy o kladení násilného odporu. Povstání v Kautokeinu nicméně neodvrátilo vlnu nacionalismu, která se přehnala Evropou a nevyhnula se ani Norsku či v menší míře Švédsku.

Následná norvegizace nebyla v žádném případě násilná, děti nebyly posílány na převýchovu do norských rodin, Sámové nebyli zavíráni do pracovních táborů či dokonce popraveni za přihlášení ke své kultuře, jak se tomu stávalo a stále stává na mnoha jiných místech na světě. Samozřejmě, že zákaz vyučování sámštiny a ostatní represálie měly za následek pomalou ztrátu tradic, ale sto let, kterých tento proces trval, nedokázalo z norského severu zcela vytlačit sámského ducha, příklon k přírodě, kultuře a jazyku.

Spor o přehradu na řece Altě pak byl jen dlouho ventilovaným vyvrcholením sámského národního uvědomění. Byla to dokonalá příležitost ve správný čas, jak k sobě připoutat pozornost celé Skandinávie. Protože až od začátku sporu se totiž můžeme bavit opět o sámském národě jako o skupině lidí, která je plně hrdá na to, že má sámské kořeny a že drží pospolu. Výsledek

sporu již proto nebyl tak důležitý. Fakt, že se přehrada postavila v mnohem menší míře, než jak byla původně naplánována, byl pro Sámy spíše jen mírným vítězstvím. Mnohem větším vítězstvím však byla medializace problému, pocit, že Sámové jsou opět jeden pevný národ a fakt, že se na stranu Sámů postavili i lidé jiných národností, často pak samotní Norové.

Vzhledem k výše zmíněným okolnostem lze právě Norsko považovat za kolébku obnoveného sámského národa. Je známá věc, že největší akce vyvolávají největší reakce, a právě z tohoto důvodu bylo Norsko zemí, kde se začali Sámové ozývat nejhlasitěji. Ve Švédsku, kde Sámů bylo asi jen poloviční množství, se problémy příliš neobjevovaly. Švédské království totiž nechávalo Sámům poměrně volné pole působnosti a Sámové nebyli příliš utlačováni, i když ani Švédsku se vlna nacionalismu nevyhnula úplně. Finští Sámové poté většinu své historie strávili pod nadvládou Ruska, jejich množství však bylo v rámci celého obrovského Ruského impéria jen velmi zanedbatelné, nekonaly se tedy žádné výraznější represálie, které by postihly jen toto jedno etnikum. Nevznikal tedy pocit jakési nespravedlnosti, která by se měla napravit, neboť Finové na tom byli, co se týče práv, velmi podobně. Jedinou opravdu tvrdě postiženou větví Sámského národa byli Sámové z ruského poloostrova Kola. Zde se naplno projevil zlořád, kterým Sovětský svaz pro takoveto menšiny byl. Naprosté opovrhování jakoukoliv vlastní kulturou vedl během komunistické éry takřka k úplnému odstranění jakéhokoliv propojení s tradičním sámským životem. Ruští Sámové se z této pohromy budou jen velmi těžko vzpamatovávat.

Při studiu pravomocí jednotlivých sámských parlamentů by se dalo předpokládat, že bude záležet hlavně na počtu obyvatel tohoto etnika v daném státě. Jak však ukázal text výše, nemůžeme se na tuto přímou úměru úplně spolehnout. Samozřejmě, že Norsko a Sámové žijící v něm mají ze všech čtyř států nejvýraznější postavení ve společnosti, ale tento fakt je dán čistě jen počtem, ne pak vyšší pravomocí Sámského parlamentu. Ta se totiž v mnoha ohledech dá srovnávat s Parlamentem ve Finsku, v některých případech má Sámský parlament ve Finsku dokonce pravomoci větší, například díky tomu, že se každé jednání jakéhokoliv druhu, které může výrazně ovlivnit sámskou menšinu, musí s Parlamentem konzultovat. V Norsku je tato procedura jen doporučena, nikoliv závazná. Samozřejmě, že realita nemusí vždy být úplně

taková, jak hlásají zákony a nařízení, nicméně i tak je to pro Sámy žijící ve Finsku výrazná pravomoc. Finských Sámů je sice jen velmi málo, ale jsou takřka jedinými obyvateli svého území, jejich vyšší kompetence na tomto území je tedy logická.

Švédští Sámové dokonce ani nejsou zmiňováni v Ústavě Švédského království. Neznamená to samozřejmě, že by neměli žádná práva, či že by byli jakýmkoliv způsobem diskriminováni, ale je tím poukázáno na to, že Sámové ve Švédsku nikdy výrazněji netrpěli a nepotřebují tedy v Ústavě ujištění, že oni, Sámové, už trpět nikdy nebudou. Stačí jim totiž obecný článek, ve kterém se zdůrazňují práva všech menšin bez výjimky. Bylo by tedy vhodné si položit otázku, jestli by Sámové ve Švédsku bojovali za svůj národní parlament, kdyby se jejich „bratři“ nezačali hlasitě ozývat v Norsku, u přehrady na řece Altě, a kdyby ve dvou okolních zemích již Parlament zřízen nebyl. Shrnutí a podtrženo - nezáleží ani tak na velikosti dané etnické skupiny, nýbrž na vývoji, kterým si tato skupina musela projít.

Tato práce ani zdaleka nepostihla všechny aspekty politického vývoje Sámů, ani do všech podrobností nepopsala fungování jednotlivých sámských parlamentů, lze ale doufat, že se debata na toto téma v naší společnosti v budoucnu rozvine.

Anotace

Jméno a příjmení:	Pavel Přibáň
Katedra:	Politologie a evropských studií
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Sámové v Norsku, Švédsku, Finsku a Rusku (analýza politického vývoje a sámské samosprávy)
Název v angličtině:	Saami people in Norway, Sweden, Finland and Russia (analyses of political progress and self-government of Saami)
Anotace práce:	Tato práce se soustřeďuje na politický vývoj Sámů od počátku 19. století do dnešní doby. Věnuje se postupnému procesu úpadku a pozdějšímu opětovnému získávání větších pravomocí prostřednictvím jednotlivých orgánů samosprávy, primárně pak prostřednictvím jednotlivých sámských parlamentů.
Klíčová slova:	Sámové, Sámské parlamenty, Laponsko, Sápmi, Sámská samospráva, Původní obyvatelstvo Evropy
Anotace v angličtině:	This thesis focuses on political progress of Sami people from 19th century until today. It follows continuous process of downgrading of their rights and subsequent rising of their rights through political bodies of self-government and through individual Saami Parliaments.
Klíčová slova v angličtině:	Saami people, Saami Parliaments, Lappland, Sapmi, Self government of Saami, Indigenous people of Europe
Přílohy v práci:	-
Rozsah práce:	78 061 znaků (včetně mezer)
Jazyk práce:	český jazyk

Prameny a literatura

Prameny

- Finská ústava.* In: www.finlex.fi,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>, (30. 3. 2010).
- Finský Sámský zákon.* In: www.finlex.fi,
<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1995/en19950974.pdf>, (30. 3. 2010).
- Jakt-och Fiskesamerna – oficiální internetové stránky politické strany.* In: Jaktochfiskesamerna – English Start Page, <http://www.jaktochfiskesamerna.se/Default.asp?path=18336&pageid=26328>, (30. 3. 2010).
- Norská ústava.* In: Stortinget Official Site, <http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/The-Constitution/The-Constitution/>, (30. 3. 2010).
- Norský Sámský zákon.* In: Nowegian Government – official sites, <http://www.regjeringen.no/en/doc/Laws/Acts/the-sami-act-.html?id=449701> (30. 3. 2010).
- Oficiální internetové stránky Sámské parlamentu ve Švédsku.* In: Sámetinget – Official Sites, <http://www.sametinget.se/9686>, (30. 3. 2010).
- Oficiální internetové stránky Sámské Rady.* In: Saami Council Official sites. <http://www.saamicouncil.net/?deptid=1116>. (30. 3. 2010).
- Oficiální internetové stránky Sámského parlamentu v Norsku.* In: www.samediggi.no,
<http://www.samediggi.no/artikkel.aspx?Ald=1&Mld1=1&back=1>, (30. 3. 2010).
- Oficiální internetové stránky Sámského parlamentu ve Finsku.* In: Sámediggi – Official Sites,
http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_frontpage&Itemid=39, (30. 3. 2010).
- Statistický úřad Norska – volby do Sámského parlamentu.* In: Statistics Norway – Sameting elections, http://www.ssb.no/sametingsvalg_en/, (30. 3. 2010).

- Strana Práce – oficiální internetové stránky.* In: Arbeideprtiet – Information in English, <http://arbeiderpartiet.no/Kontakt/Information-in-English>, (30. 3. 2010).
- Švédská ústava.* In: Sveriges Riksdag, http://www.riksdagen.se/templates/R_PageExtended_____6309.aspxn, (30. 3. 2010).
- Švédský Sámský zákon.* In: www.sametinget.se, <http://www.sametinget.se/9865>, (30. 3. 2010).
- TACITUS, Gaius Cornelius: *Germania.* In: Medieval Sourcebook, <http://www.fordham.edu/halsall/basis/tacitus-germanygord.html>, (30. 3. 2010).
- Všeobecná deklarace lidských práv OSN.* In: Official UN Universal Declaration of Human rights Home Page, <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Introduction.aspx>, (30. 3. 2010).

Literatura

- About the Kvens in Northern Norway.* KvenInfo 2009, <http://home.online.no/~solhanse/kvhist1.htm> (30. 3. 2010).
- ANDERSON, Myrdene – BEACH, Hugh: *Saami - Encyclopedia of World Cultures.* 1996. <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3458000698.html#>, (30. 3. 2010).
- Árja – nytt samepolitisk alternativ.* Nordlys, 6. 9. 2008, <http://www.nordlys.no/debatt/ytring/article3766468.ece?service=print>, (30. 3. 2010).
- BROX, Johan: *Kautokeino-opprøret: Kautokeino 1852.* Dag og Tid. č. 16, 17. 4. 1997, <http://www.dagotid.no/arkiv/1997/16/kauto1.html> (30. 3. 2010).
- Comments and special essay: Native revolts and wars.* Sami history 1998. <http://boreale.konto.itv.se/kautoesne.html> (30. 3. 2010).
- HELANDER, Elina: *The Sami of Norway.* Reisenett 2009, http://www.reisenett.no/norway/facts/culture_science/sami.html, (30. 3. 2010).

- HENRIKSEN, John B.: *Saami Parliamentary Co-operation*. Kodaň 1999, Nordic Sámi Institute, 100 s.
- HROCH, Miroslav – KADEČKOVÁ, Helena – BAKKE, Elisabeth: *Dějiny Norska*. Praha 2005, Lidové noviny, 340 s.
- Isac Saba*. Isak Saba Senteret 2005, <http://www.isaksaba.no/om-isak-saba.30903.no.html> (30. 3. 2010).
- JERNSLETEN, Regnor: *The Sami Movement in Norway: ideology and practice 1900-1940 (concluding chapter)*. Tromsø 1998, Senter for samiske studier, <http://www.sami.uit.no/girji/n06/roj9810en.html>, (30. 3. 2010).
- JOSEFSEN, Eva: *The Saami and the National Parliaments – Channels for Political Influence*. Gáldu Čála, 2007, č. 2, 30 s., http://www.galdu.org/govat/doc/national_parliaments.pdf, (30. 3. 2010).
- Laestadius*. University Library of Tromsø - The Northern Lights Routes, <http://www.ub.uit.no/northernlights/eng/laestadius.htm> (30. 3. 2010).
- MADORSKY, Rachel: *Kola Saami and Soviet Epoch, (Part VI)*. 2009. <http://www.articlesbase.com/history-articles/kola-saami-and-soviet-epoch-russia-part-vi-1012197.html>, (30. 3. 2010).
- MINISTRY OF AGRICULTURE OF SWEDEN: *The Sami - an indigenous people of Sweden*. Västerås 2009, 65 s., <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/03/97/05/6dcc5f9c.pdf>, (30. 3. 2010).
- PARMANN, Georg: *Alta: A Classic Confrontation*. *Ambio*, 10, 1981, č. 2/3, s. 152-153, <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/4312663.pdf>, (30. 3. 2010).
- POKORNÁ, Michaela: *Volba kmostrů v multietnickém Storfjordu v kontextu norské menšinové politiky 1859-190*. In: MERVART, Pavel (ed.): *Sámové – jazyk, literatura a společnost*. Červený Kostelec 2009, 413 s.
- Saami Parliament in Russia?*. Barents Indigenous People, 2009, <http://www.barentsindigenous.org/saami-parliament-in-russia.4533618-111496.html>, (30. 3. 2010).
- SOLBAKK, John T.: *The Sámi People: a Handbook*. Karasjok 2006, Gáldu Čála, 30 s., http://www.galdu.org/govat/doc/eng_all_fact_sheets.pdf, (30. 3. 2010).

- SOMBY, Ande: *The Alta Case In Norway. A Story about how another Hydro-electric Dam Project was Forced through Norway*. Tromsø 1999, University of Tromsø, 13 s., <http://oldwww.wii.gov.in/eianew/eia/dams%20and%20development/kbase/contrib/soc208.pdf>, (30. 3. 2010).
- The Red Book of the Peoples of the Russian Empire – The Kola Lapps*. 1993, http://www.eki.ee/books/redbook/kola_lapps.shtml, (30. 3. 2010).
- Vi har gjort et brakvalg*. Sámi Radio, 15. 9. 2009, http://www.nrk.no/kanal/nrk_sami_radio/valg_2009_sami_radio/1.6776708, (30. 3. 2010).

Abstrakt

Sámové v Norsku, Švédsku, Finsku a Rusku (analýza politického vývoje a sámské samosprávy)

Práce sleduje politický vývoj Sámů od počátku 19. století do současnosti. Důraz je pak kladen na jejich formu samosprávy v dnešní době, tedy sámské parlamenty. Nejobšírněji se práce věnuje Sámům v Norském království, kdy právě na tomto území se odehrávaly nejdůležitější okamžiky novodobých sámských dějin. Méně se pak věnuje Sámům ve Švédsku i Finsku. Sámové v Rusku nemají žádná významná práva, která by je oddělovala od ostatních menšin a i jejich samotná kultura již, ve srovnání s ostatními Sámy, takřka vymizela.

Popisováním jednotlivých konkrétních situací v dějinách pomáhá pochopit, proč jsou Sámové jako národ na velmi vysoké úrovni, a proč se dokázali poměrně úspěšně přizpůsobit životu 21. století, aniž by ztratili svůj jazyk, kulturu či způsob obživy. Konkrétní deskripcí jednotlivých parlamentů ve třech severských státech můžeme získat přehled o míře autonomie, kterou mají. Nelze totiž očekávat, že ve státě, kde Sámové tvoří 1% společnosti, budou pravomoci samosprávy stejné, jako v případě pouhého 0,07% zastoupení.

Tato práce však ukazuje, že i v případě extrémně nerovnoměrného zastoupení Sámů v jednotlivých státech často nezáleží ani tak na jejich počtu, jako na vývoji jejich etnika v každém jednom státě. V případě, kdy bylo pro Sámy těžší dosáhnout rovnocenných práv, se národní státy snažily tuto dřívější diskriminaci vynahradit tím, že jim v moderní době daly práva širší. Jedná se pak převážně o případ Švédska, ve kterém Sámové utlačováni nijak výrazně nebyli, a tamní Sámský parlament má méně silné postavení, než parlament ve Finsku zastupující mnohem méně obyvatel. V případě Ruska pak bohužel došla snaha o jejich asimilaci tak daleko, že dnes se dá jen stěží mluvit o národě, který by si uchoval svou kulturu či jazyk.

The Sami in Norway, Sweden, Finland and Russia (An Analysis of the Political Development and Self-Government)

The thesis discusses a development of political representation of the Sami people from the beginning of the 19th century until now. Special focus is put on the Sami self-government, the Sami parliaments in particular. The largest part of the thesis is devoted to the Sami living in the Kingdom of Norway. The Sami of Sweden and Finland are also mentioned. The Sami in Russia do not have any autonomous political body at all and their culture is nowadays virtually extinct. It was in Norway that the most crucial events of the recent history of the Sami people took place.

The description of individual historical events helps understand why the Sami enjoy a relatively high standard of living and how they retained their culture, language or subsistence patterns up until the 21st century. Through a detailed description of individual parliament in three Scandinavian countries we can get to the level of autonomy they have. It is not to be expected that the Sami, constituting only 1 % of the overall population, will have the same privileges as if they were represented by 0,07 %.

The thesis shows that even if the Sami are unevenly represented in the population make-up of the individual Scandinavian states, their numbers are not that important. What is important, however, is the development of their ethnic group. In cases when the Sami struggled hard to for their civil rights, the states are currently trying to compensate for the discrimination, thus giving the Sami more rights than in the past. Paradoxically enough, in Sweden where the Sami were never discriminated, the Sami parliament is of less importance than the Sami parliament of Finland representing a comparatively lesser number of individuals. As far as Russia is concerned, the assimilationist policy resulted in the complete destruction of the Sami culture.